

Hunt Institute for Botanical Documentation
5th Floor, Hunt Library
Carnegie Mellon University
4909 Frew Street
Pittsburgh, PA 15213-3890
Contact: Library
Telephone: 412-268-2434
Email: huntinst@andrew.cmu.edu

The Hunt Institute is committed to making its collections accessible for research. We are pleased to offer this digitized version of an item from our Library.

Usage guidelines

To the best of our knowledge, this item is in the public domain. We have provided this low-resolution, digitized version for research purposes. To inquire about publishing any images from this item, please contact the Institute.

About the Institute

The Hunt Institute for Botanical Documentation, a research division of Carnegie Mellon University, specializes in the history of botany and all aspects of plant science and serves the international scientific community through research and documentation. To this end, the Institute acquires and maintains authoritative collections of books, plant images, manuscripts, portraits and data files, and provides publications and other modes of information service. The Institute meets the reference needs of botanists, biologists, historians, conservationists, librarians, bibliographers and the public at large, especially those concerned with any aspect of the North American flora.

Hunt Institute was dedicated in 1961 as the Rachel McMasters Miller Hunt Botanical Library, an international center for bibliographical research and service in the interests of botany and horticulture, as well as a center for the study of all aspects of the history of the plant sciences. By 1971 the Library's activities had so diversified that the name was changed to Hunt Institute for Botanical Documentation. Growth in collections and research projects led to the establishment of four programmatic departments: Archives, Art, Bibliography and the Library.

C aut lacti sylvestris Lactuce similem. Sylvestris uirib, in totum Papaueri similis est, unde aliqui eius succum Meconio permiscuerunt. Aquosa per aluum purgat potus in posca liquor obolorum duorum pondere. Exterit argema & caliginē. Cum lacte muliebri inuncta ad ambusta prodest. In uniuersum soporifera est, & dolorem leuat. Menses trahit. Contra scorpionum ictus, & phalangiorum morsus bibitur. Semen haud secus quam satiue libidinum imaginationes in somno, ac uenerem arcet. Succus ad eadem ualet, sed uiribus infirmior. Reponitur succus eius in fictili vase, antea, ut in alijs liquaminibus moris est, insolatus.

EX GALENO.

Lactuca ad calidas phlegmonas accōmoda est, & ad parua & leuia erysipelata, maioribus tamen satisfacere minime idonea est. Est etiam edulium sitim arcens. Semen potum genituræ profluuium cohibet: quamobrem etiam ijs qui libidinosis somnijs uexantur, datur. Sic & sylvestris Lactucæ semen. Cuius quoq; succus colligitur, argema & caliginem expurgans. Ad adustiones cum lacte mulierum inungitur. Omnibus alijs oleribus paucissimum sanguinem & uitiosum generantibus, ex sola Lactuca non multus quidem, nec uitiosus, haud tamen omni ex parte laudabilis gignitur. Vt plurimum cruda ipsa uescuntur. Æstate autem cum in semen iam proruptura est, in aqua dulci præcoquentes, cū oleo, garo & aceto assumunt, aut cum aliquo ex condimentis, obsonijs ué, præsertim ijs quæ caseo constant. Pletricq; etiam antequam excaulescat, in aqua elixa utunt: uti ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse coeperunt. Nam amicus quidam meus, quum olere hoc à longo tempore me ut familiarí cibo usum fuisse sciret, uideretq; post mandi à me circa magnam molestiam non posse, cocturæ rationem indicauit. In iuuentute enim, quoniam assiduo os uentriculi bile efferuescebat, aestus moderandi gratia Lactuca utebar. Quum autem ad prouectā ætatem peruenissem, olus hoc contra quam in iuuentute, somnum iam studio & industria accersenti mihi, auxilio fuit: quippe qui etiamnum iuuenis uigilijs dedita opera me assuefeceram, declinante iam ætate, ipsa ex se insomni, grauius hoc incommodo molestabar. Aduersus quod unicum mihi præsentissimum remedium Lactuca uespere cōmanducata semper fuit. Frigidum ergo humidumq; succum profert, haudquaquam tamen uitiosum. Itaq; sicut alia olera à iusta concoctione non excidit, nec aluum cohibet, uti necq; impellit. Atq; hęc illi non immerito accidunt, quum nec austera, nec acerba sit, quibus facultatibus in uniuersum alius sifstitur, quemadmodum à falsis, acribus, & omnino abstergendi uim habentibus ad excretionem concitat, quorum nihil Lactuce inest.

EX PLINIO.

Est quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo estate gratae à stomacho fastidium auferunt, cibiq; appetentiam faciunt. Diuus certe Augustus Lactuca conservatus in ægritudine fertur, prudentia Musæ medici, cum priores eam ob religionē minimè commanducarent, in tantum recepta commendatione, ut seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Venerem inhibent, estum refrigerant, somnumq; faciunt. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt, nec ulla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetq;. Ambustis prosunt recentibus, priusquam pustulae fiant, cum sale illitae. Vlcera etiam quæ serpunt, coercent initio cum aphonitro, mox in uino tritæ. Igni sacro illinuntur. Conuulsa & luxata caulis, tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularum ex uino & polenta. In cholera quoq; coctas patellis dederunt, ad quod utilissimæ quammaximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundunt, Deferuefacti ij caules & stomacho utilissimi traduntur, sicut somno, & satiua maxime Lactuca, & amara lactensq;, quam Miconidem uocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte utilissimum esse præcipitur, dum tempestiuē capiti inunguntur. Semen satiarū contra scorpiones dari, Se-

A ri. Semine trito ex uino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas non nocere Lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in ci-
bo officere claritati oculorum tradiderunt.

DE THYMBRA

CAP. CXIII.

NOMINA.

YMBRA Græcis, Thymbra, Cunilaq; Latinis, Kunel Germanis appellat.

GENERA.

Thymbræ seu Cunilæ duæ sunt species. Vna hortensis seu sativa, *hortensis*, que quia minor est acrimonía, in cōdimentario genere edulij cōcoquuntur: hinc à saturando Satureia dici cœpit. Alij tamen à Satyris nomē traxisse putāt, *Satureia unde dicta.* quod scilicet marcescentes coitus stimulet. Germanicè Saturon / Hūnerfül / Jose plen / Zwibel oder Gartenhyssop / oder Sergentia aut nominatur. Altera agrestis *sylvestris*, siue rustica Cunila est, quæ peculiariter Thymbra nuncupatur.

FORMA.

Thymbra similis est Thymo, sed minor atq; tenerior, ferens spicam floribus plenam, coloris uiridis. Satureia pedali altitudine surgit, fruticosa, surculosis utrinq; *Satureia.* caulinis, folio Hyssopi, flosculis per interualla ex purpura candicantibus, odore saporeq; gratissimo.

LOCVS.

Thymbra in tenui solo, & asperis locis nascitur. Satureia in hortis seritur passim.

TEMPVS.

Æstate utraq; Cunila floret.

TEMPERAMENTVM.

B Thymbra calida & siccata in tertio ordine.

VRES. EX DIOSCORIDE.

Thymbra eadem quæ Thymus præstat si consimiliter sumatur. Utile etiam in sanitate eius usus. Est etiam sativa Thymbra, in cunctis sylvestri minor: ad cibum uero utilior, propterea quod non adeo efficax illi sit acrimonía.

EX PAULO.

Thymbra sylvestris eadem quæ Thymus præstat. Hortensis autem omnibus quidem imbecillior, sed ad cibum laudatior.

EX PLINIO.

Nusquam utrunq; Thymbræ genus additur, quippe similis effectus.

EX HERBARIO ANTIQVO.

Farina eius ex uino pota, medetur pulmonis, thoracis, & uescicæ uitij. Cieturinas, mēses pellit. Herba ipsa cum floribus Lethargicos excitat calfactu, aut coronę modo capitū imposta. Succus cum rosaceo auribus infunditur. Cum triticea farina coxendicibus illinitur. Satureiae usus marcescentes coitus stimulat, quare à Satyris traxisse nomen putant. Stomachi concoctiones adiuuat, fastidia discutit, hebetes oculos exacuit.

SATVREIA
SATIVA.

Goseplen oder Saturon.

A

NOMINA.

GΑΑΣΡΙ, ή θλασπίδιον, ή σινηπιάγριον Græcis dicitur: Thlaspi, Capsella, & Scandulaceum Latinis. Sunt huius temporis herbarij qui Nasturtium tectorum, & Sinapi rusticum, quod digitis friatum sinapim suboleat, appellant. Alij Bursam pastoris uocant, non sanè quod sit reue-
ra eius herbæ species, sed quod ad formam illius quam proximè acce-
dat. Sic antiquo herbario Bursam pastoris appellare Thlaspin placuit. Thlaspi au-
tem Græcis à fructus forma dictum est, qui Nasturtio similis est, sed latior, & uelut
infractus & contusus. ολαδα enim iisdem contundi est & infringi, infringendoq;
quod globosum tumidum erat malleo, lapide, pedeue cum dilatatione exæ-
quare.

Nasturtium te-
ctorum.
Sinapi rusticum.
Bursa pastoris.

Thlaspi unde
dictum.

GENERA.

Duo Thlaspis genera damus. Vnum latioribus folijs, quod ad Dioscoridis de-
scriptionē proximè accedit. Hoc germanicè Baurnsenff/ oder Kreß nominatur.
Alterum folijs angustioribus constat, & germanicè Besenkraut/ quod scoparum
uices suppleat uocatur. Quare si quispiam hæc duo genera ab inuicem distinguere
certis appellationibus uoluerit, primum Thlaspi maius aut latifolium, alterum ue-
ro minus aut angustifolium appetet. Dioscorides etiam duo Thlaspios genera fa-
cit, unum latifolium, alterum angustifolium.

FORMA.

Herbula est angustis folijs ad digitil longitudinem, in terram uersis, in extremita-
tibus incisis, subpinguis. Caulem tenuem, duorum drodantum emittit, adna-
scentes sibi paucos ramulos habentē, & per totum eius ambitū fructus est in sum-
mo modice latus, in quo semen exiguum Nasturtio simile, disci figura, ueluti con-
quassatum, unde & nomen inuenit. Florem obtinet album, semenq; acre. Ex ea sa-
nè descriptione satis cōstat, herbam hanc quam pictam damus esse Thlaspin, angu-
sta enim folia habet, potissimū supraea eius parte, digitali longitudine, in terram
se conuertentia, per extrema leniter incisa, caulem duūm dodrantum, agnatis in eo
paucis calycibus, breui pediculo nitentibus, quadam ligularum uel cochleariorum
effigie, in quibus semen continetur Nasturtio simile, sed latius & ueluti conuassa-
tum, quod acerrimi esse gustus deprehenditur, ita ut mansum Sinapis modo os &
linguam uellicet.

LOCVS.

In fossis, semitis, & sepibus prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floribus & semine prægnans inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Semen calfacit & exiccat in quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

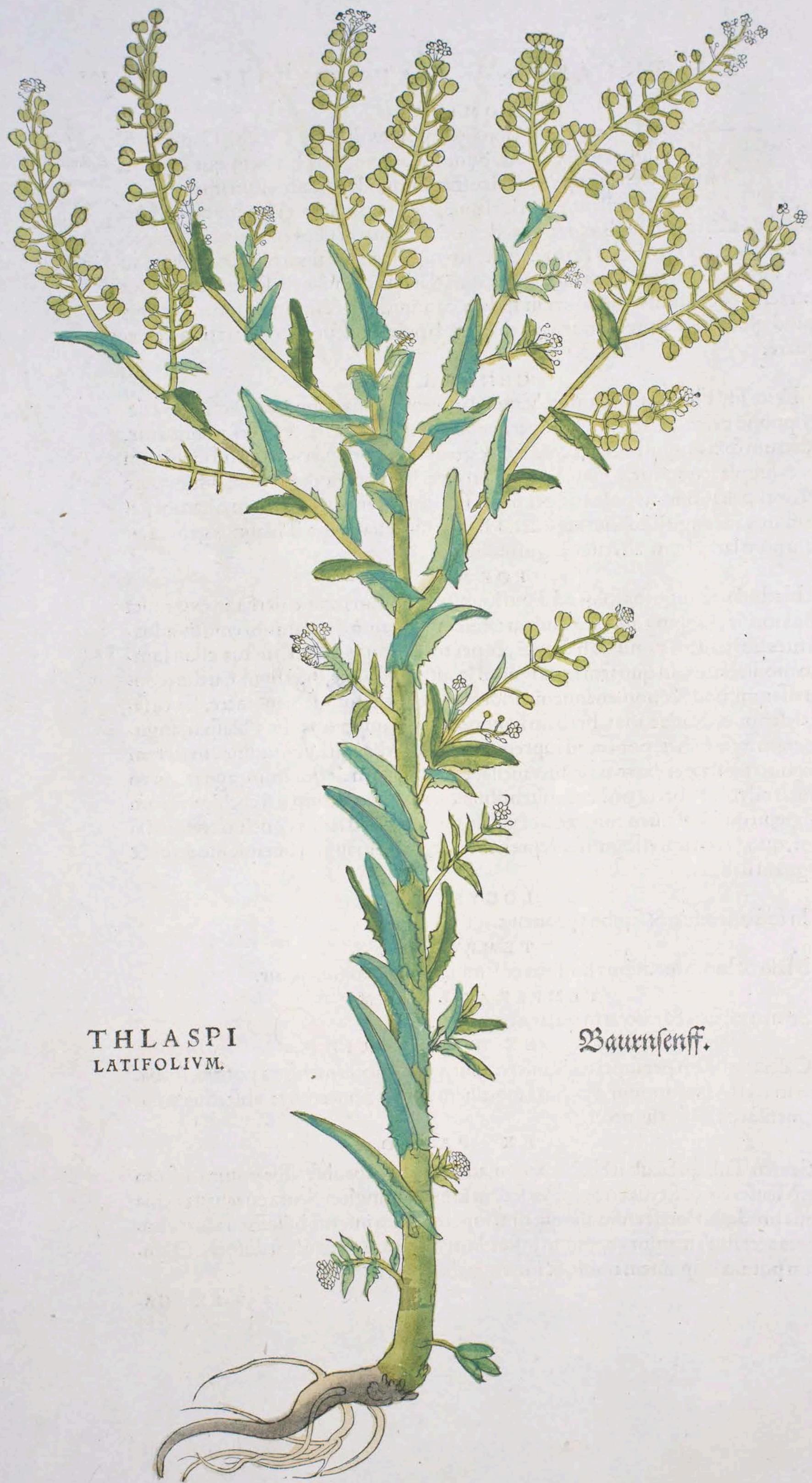
Calefacit, bilem per superna & inferna purgat acetabuli mensura potum. Ischia-
dicis in clystere infunditur. Potum sanguinem dicit, & interiores abscessus rumpit,
menses cit, & foetus necat.

EX PAULO.

Semen Thlaspi facultatē habet acrem, adeò ut internos abscessus potum disrum-
pat. Menses cit, & foetus enecat. Per sedem infusum sanguinolenta euacuans ischia-
dibus prodest. Potest enim alioqui tum superne, tum inferne biliosos uacuare hu-
mores acetabuli mensura epotum. Infunditur & contra coxendicū dolores. Quin-
etiam potum sanguinem trahit, & internos abscessus rumpit.

c 3 EX GA.

306

THLASPI
LATIFOLIVM.

Baurnsenff.

THLASPI
ANGUSTIFOLIUM

Besenkraut.

C

EX GALENO.

Thlaspi semen facultate acre est, adeò ut internos abscessus potū rumpat. Menses mouet, & foetus necat. Per sedem infusum sanguinolenta euacuans ischiadibus prodest. Est enim alioqui tum inferne, tum superne biliosorum humorum euacuatorium, acetabuli mensura potum.

EX PLINIO.

Semen asperi gustus, bilem & pituitam utrinq̄ extrahit. Modus sumendi acetabuli mensura. Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinem extrahat. Menses quoq̄ cit, sed partus necat.

DE THERMIS CAP. CXV

NOMINA.

 EPIMOΣ ἡμέρας Græcis, Lupinus sativus Latinis: officinæ latinum nomen retinuerunt: Germanis Feigbon appellatur.

FORMA.

Vnicum caulem obtinet Lupinus, folium quinquefariam aut septifariam dissectum, florem candidum, siliquas in quibus quina senaue intus grana, dura, lata, rufaç̄ continentur. Radicem luteam capillamentis fibratam.

LOCVS.

Exilem amat terram, arenosam & rubricam præcipue. Limoso agro non exit, culturamq̄ reformidat.

TEMPVS.

D Ter floret, primum Maio, deinde Iunio, & tertio Julio mense. Post unum quemque florem siliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Immensa amaritudo euidenter calidum & siccum esse monstrat.

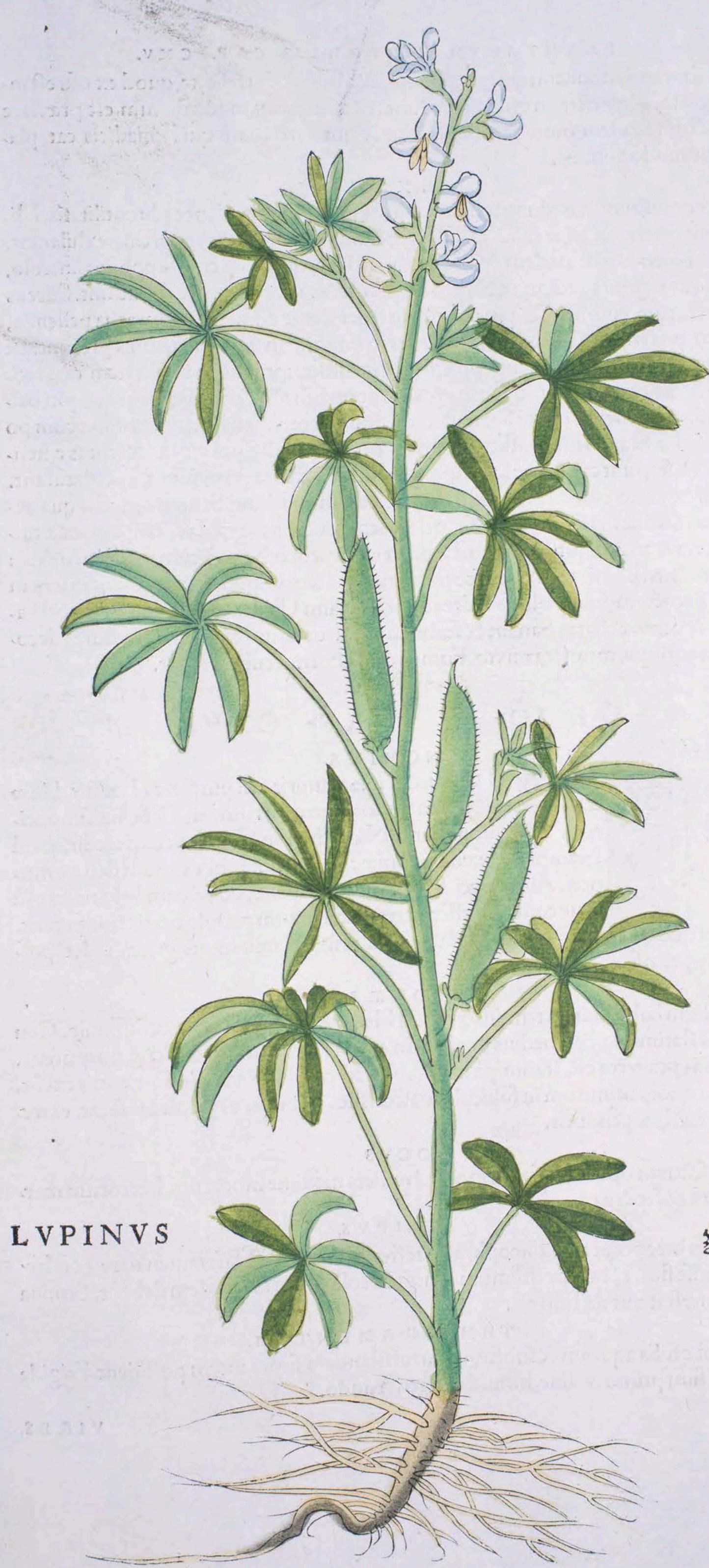
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Farina eius cum melle linctalumbricos pellit. Ipsí quoq̄ macerati, & amari adhuc comesti idem efficiunt. Decoctum eorundem cum Ruta & Pipere potū idem facit: unde & lienosis prodest. Eodem gangrænas, ulcera tetra, incipientē scabiem, alphos, maculas, exanthemata, & anchoras perfundere utile. Menses & foetus idem decoctum cum myrrha & melle subditum trahit. Farina eorum cutem liuoremq̄ expurgat. Inflammationes cum polenta & aqua mitigat. Ischiades & tubercula cum aceto lenit. In aceto cocta & illita strumas dissipat, & carbunculos rumpit. Decocti pluuiali aqua donec in succū liquefiant faciem abstergunt. Cum radice nigri Chamaeleonis ouium scabiei medentur, si tepido decocto abluantur. Radix cum aqua cocta & pota cit urinam. Vbi autem edulcati fuerint, triti cum aceto & poti stomachi fastidium leniunt, & cibi aiditatem excitant.

EX GALENO.

Lupinus editur coctus, multis antē diebus maceratione in aqua amaritudinem deponens, fitq̄ tunc nutrimentum crassi succi. Cæterum ut medicamen ita præparatus ex genere est emplasticorum. Qui uero natuam amaritudinem habet, iuic extergendi & digerendi uis inest. Lumbricos occidit illitus, & cum melle lincus, aut cum posca potus. Quin & decoctum eius lumbricos ejcere potest. Foris idem perfusum, alphos, anchoras, exanthemata, scabies, gangrænas, ulceraç̄ maligna iuuat, partim extergendo, partim digerendo, citraq̄ mordacitatem siccando. Expurgat iecur & lienem cum Ruta & Pipere suavitatis gratia assumptum. Elicit menses ac foetum cum myrrha & melle adpositum. Porrò Lupinorum etiam farina sine mordacitate digerit: nec enim liuida tantum, sed & strumas & tubercula curat: atqui tunc in aceto, aut oxymelite, aut posca hanc decoquere oportet,

pro

LUPINVS

Feigbon.

C pro laborantibus nimis temperamento, & affectus diuersitate, quod ex usu est inueniendo. Digerit item quæ liuida sunt, & quæcunq; modo dictum est præstare decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt uero etiam qui Ischiadicis cataplasmatis modo illinunt.

EX PLINIO.

Ex omnibus quæ eduntur sicco nulli minus ponderis est, nec plus utilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant. Amari cōtra aspidas ualent. Ulceræ atra, aridi decorticatiq; triti, supposito linteolo, ad uiuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti discutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere, uel in febri datur ad uentris animalia pellenda, minoribus triginta annorum. Pueris uero impositi in uentrem iejunis prosunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti, uel ex melle sumpti. Idem auiditatem cibi faciunt, fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta, papulas pruritusq; in balneis illita cohibet, & per se siccat ulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Si ad mellis crassitudinem decoquanti, utiligines nigras & lepras emendant. Rumpunt carbunculos impositi, panos & strumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uero coelesti aqua decoquantur, succus ille smegma fit, quo solent fouere gangrenas, eruptiones pituitæ, ulcera manantia, utilissimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menstruis hærentibus. Lieni crudi cum fico sicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoq; in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum Chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & scabiem quadrupedum omnium in amurca decocti, utroq; liquore postea mixto. Fumus crematorum culices necat.

D

DE IO►

CAP. CXVI►

NOMINA.

Ion quare dicta.

viola unde
uocata.

ΟΝ πορφυρωΐ Græcis, Viola muraria uel purpurea Latinis, blaue Veiel oder Wergen violen Germanis dicitur. Officinæ simpliciter Violam nominant. Nicander Ion Græcis dictam credit, quod Nymphæ quædam Ioniæ, florē illum Ioui primum dedere muneri. Alij Græci Ion uocatum putant, quod cum Io in uaccam à Ioue conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit.

Latini quoq; detrita t litera, Violam quasi uitulam imitatione græca uideri possunt appellasse.

FORMA.

Folium habet minus tenuiusq; quam Hedera, nigrius tamen nec dissimile. Caulicus statim à radice medius prospilit, in quo flosculus suauiter olens, purpureus. Humilis præterea est, statimq; à numerosa radice orbiculata folia sine ramis exēt. Semen quoq; minutum in folliculis uasculisue rotundis, ut pictura indicat, extrema ferè æstate producit.

LOCVS.

Nascitur in opacis & asperis locis, ad radices maxime murorum, hortorum marginibus, & sepibus.

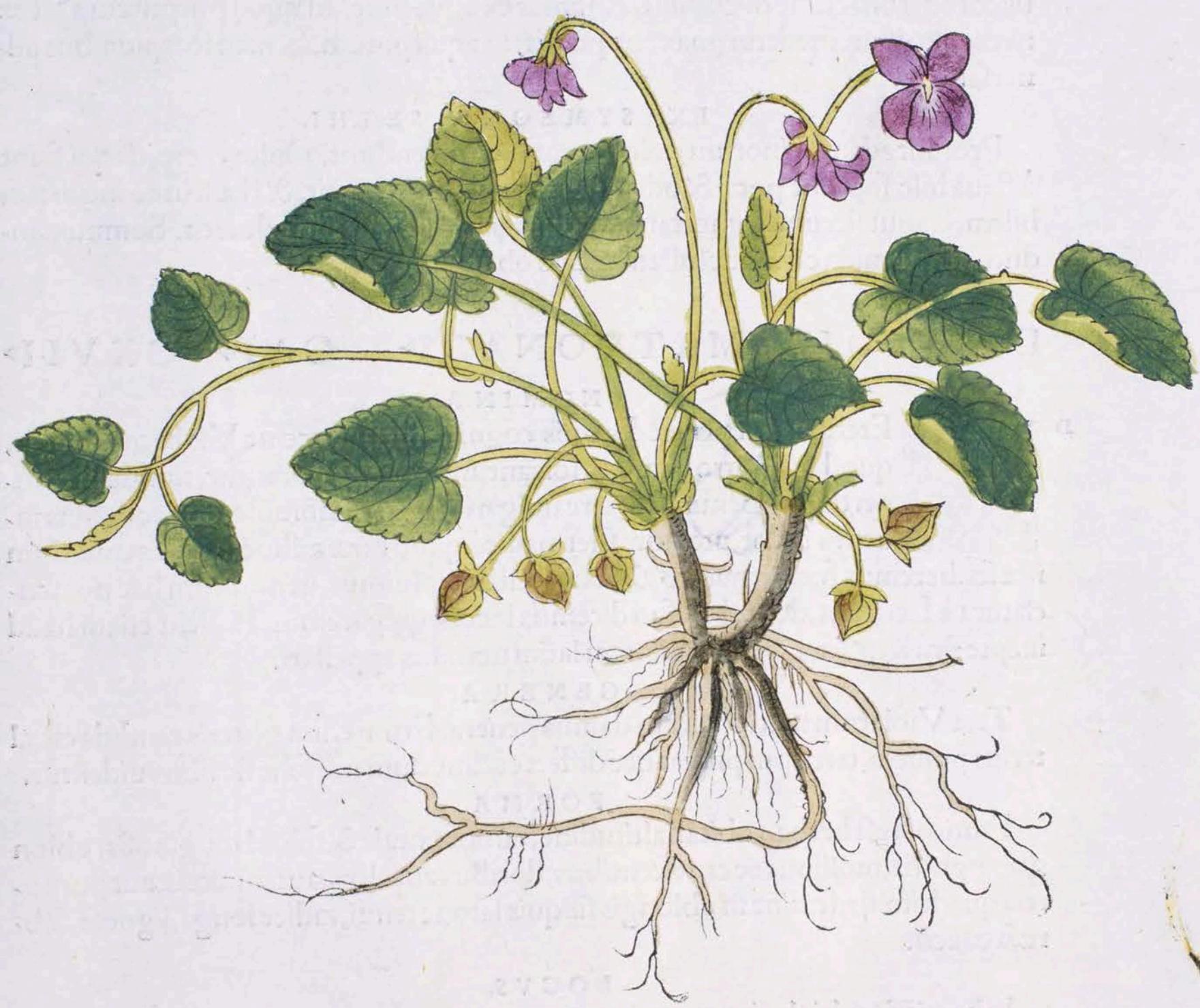
TEMPVS.

Viret hæc perpetuò, Theophrasto teste, si cultus adhibeat: tamen uere, & Martio mense floret, quo potissimum tempore colligi flores eiusdem debent. Semina uero in æstate, ut dictum est.

TEMPERAMENTUM.

Violæ folia aqueam & subfrigidam substantiam superantem possident. Frigide autem sunt primo ordine, humidæ uero secundo.

VIRÉS.

VIOLA
PURPUREA

Mertzen veiel.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerandi uim obtinet. Folia eius per se & cū polenta illita, stomacho estuant, oculorum inflammationibus, sedisq; procidentijs auxiliantur. Præterea id quod in flore purpureum est cum aqua potum, angina correptis, & puerorum comitiali- bus mederi affirmant.

EX GALENO.

Folia per se, aut cum polenta illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponunt & ori uentriculi æstuanti, & oculis.

EX PLINIO.

Purpureæ uiolæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur stomacho ardentis. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorū priuatim epiphoris, & sede proci- dente, uuluāue. Et contra suppurationes. Crapulam & grauedines capitū imposi- tis coronis olfactuē discutiunt. Anginas ex aqua potē. Id quod purpureum est ex ijs comitialiibus medetur, maxime pueris, in aqua potum. Semen scorpionibus ad- uersatur.

EX SYMEONE SETHI.

Prosunt ad intestinorum dolores, cor uero offendunt. Dolores capitū qui fiunt à flaua bile sopiunt potæ & odoratæ. Ventriculū irritant, & flauā in eo inuentam bilem. Caput siccum humectant, calidumq; refrigerant suo odoratu. Somnum in- ducunt. Humida capita destillationibus obnoxia reddunt.

DE VIOLA MATRONALI ▶ CAP ▶ CXVII ▶

NOMINA.

D Eteribus Græcis & Latinis cognitæ fuerint nec ne Violæ quæ hodie, quod eas matrone colere soleant, matronales uocantur, nondum compertum habemus. Quare uulgari & usitato nomine, donec rectius in- uentū fuerit, utemur. Germanicè, quod raræ adhuc in Germania dum ista scriberemus fuerint, welsch Veiel appellare uoluimus, ut nimirum hac nomen- clatura à Leucoijs, de quibus suo dicemus loco, segregaremus. Possent etiam haud inepte Fræwenveiel ad imitationem latini nominis appellari.

GENERA.

Tria Violarum matronalium damus genera. Primi enim generis candida est, al- terius punicea, tertij purpurea; nec differre admodum nisi solis floribus uidentur.

FORMA.

Fruticosa est herba, cubitali altitudine, ramosa, caule & folijs lanuginosis, oblon- gis, angustis, mollibus ac canescensibus, floribus aut albis, aut puniceis, aut purpu- reis quadrifolijs, semine in oblongis siliquis lato ac tenui, radice longa, lignosa, sub- rufa & acri.

LOCVS.

In hortis & cultis locis proueniunt.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calidas esse sapor foliorum & radicis, qui acris est, abunde docet. Hu- miditatem autem multā, Galeno lib. 4. cap. 18. de simpli. medi. facul. teste, eo quod amaræ non sint, admistam habent.

VIRES.

Incidendi & digerendi per halitum uim obtinent. Ideoq; radix aut folia decocta in aqua, cōuulsis, difficultate spirandi laborantibus, & ueteri tussi auxiliantur. Vri- nam & menses ducunt, sudoresq; ciendi facultatem habent.

DE IRIDE.

VIOLA
MATRONALIS ALBA

Weiß welsch Veiel.

d

314

VIOLA MA-
TRONALIS PVNICEA

Rot welsch Viel.

VIOLA MA-
TRONALIS PURPUREA.

Braunwelsch Viel.

d 2

NOMINA.

*Iris unde dicta.**Causa vulgaris erroris.**Violacea radix.*

PIΣ Græcis, Iris Latinis appellatur: officinis suam appellationem retinuit. Germanis blaω Gilgen/ blaω Schwertel/ Veielwurz dicitur. A cœlestis arcus similitudine, quam flores eius repræsentant, ut paulò post dicemus, nomen accepit Iris. Sunt qui non sine pudendo errore aliam assignent herbam recto, aliam casui paterno, ita ut Iris ab Ireos, tanquā pureus color à niueo, distingui putetur imperitis herbarijs. Promanasse autē hunc errorem ex græca uoce λειοψ, qua Lilium, quod candidos profert flores, genti illi significatur, parum per unius literæ abiectionem deprauata, uerisimile est. Primam nanque literam abiijentes, ultimam uero in σ uertentes, ἄειος dixerunt pro λειοψ. Sed hæc opinio indigna est quæ explodatur, cum Dioscoridem & alios ueteres omnes seorsim de Iride & Lirio siue Lilio agere constet.

FORMA.

Folia Gladiolo similia fert, maiora tamen, latiora & pinguiora. Flores in caule æqualibus inuicem spacijs distantes, inflexi, uarij. Aut enim candidi, aut uirides, aut lutei, aut purpurei, aut cœrulei conspiuntur. Vnde ob hanc uarietatem arcui cœlesti assimilata est. Radices subsunt geniculatæ, solidæ, odoratæ: quæ simulatç fuerint dissectæ, siccantur in umbra, & filo traiectæ recondunt. Hæc Dioscoridis pictura tota huic herbe, quam Irim hodie herbari & officinæ uocant, suffragat. Si quidem ea radicibus nititur solidis, geniculatis & odoratis, adeò ut uiolarū purpurearū odorem prorsus referre uideatur, & hoc nomine à Germanis nostris Veielwurz hoc est. Violacea radix, sit appellata. Folia Gladioli faciem simulant, maiora duntaxat, latiora & pinguiora. Caule recto sesquipedali, è cuius fastigij pari interdūcante spatio flores erumpunt, inflexis mutuo foliorū labris, qui nitent uaria colorum mistura, instar cœlestis arcus. Quemadmodū enim aquarius ille arcus, qui est imago malè expressi solis, caua nube recepta, uarios mentitur colores, sic ut cœruleas, uirides, luteas, purpureasq; lineas ducat, ita cauo calyculī sinu uersicolores lituras flores ostendunt, qua diuersa specie cœlestem æmulantur arcum. Falluntur itaque qui in toto floris ambitu huiuscemodi uarietatem perquirunt, cum inflexa foliorum labra uel purpureus, uel cœruleus semper color inficiat.

LOCVS.

Passim in hortis & macerijis uinearum prouenit. Laudatissima tamen est quæ in Illyrio & Macedonia nascitur, & melior inter has quæ densa & breui radice constat, quæque frangenti contumax est, colore subrufa, admodum odorata, gustuq; feruida.

TEMPVS.

Floret uere, Maio potissimum mense, quo sanè tempore flores colligi debent. Radices autem suo tempore, hoc est, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Iris in altero calefacit ordine, in tertio aut̄ desiccatur. Abstergit quoq; & maturat.

VIRÆ. EX DIOSCORIDE.

Irides omnes calefaciendi extenuandiq; uim obtinent. Contra tuſsim efficaces, humoresq; nō facilè excreabiles extenuant. Biles ex hydromelite drachmarum septem pondere potæ purgant. Somnum conciliant. Lachrymas cident. Torminibus medentur. Cum aceto potæ uenenatorum morsibus, lienosis, conuulsis, refrigeratis, rigidibus, & quibus genitura effluit, auxiliatur. Menses cum uino potæ ducent. Decoctū earum ad muliebria fomenta utile, molliens aperiensq; locos. Ischiadicis infunditur. Fistulas & sinus carne explent. Quinetiā glandis modo cum melle appositæ, foetus extrahunt. Strumas ueteresq; durities coctæ & illitæ emolliunt.

Aridæ

• Aridæ ulcera explet, & cum melle purgant. Nudata ossa carne operiunt. Doloribus capitîs cum aceto & rosaceo utiliter illinuntur. Lentigines, cutis in facie uitia cum Elleboro albo, & duabus mellis partibus illitæ emendant. Pessis, malagmatis & acopis miscentur. In uniuersum magni usus sunt.

EX PAVLO.

Iris tussi utilis. Humores in thorace nō facile extreabiles extenuat. Torminibus medetur, ulceraq; sordida expurgat. Cum mulsa pota aluum ducit.

EX PLINIO.

Infantibus eam circunligari salutare est. Dentientibus præcipua est & tuſſientibus, tinearūm ueitio laborantib; instillari. Cæterum ulcera purgat, capitîs præcipue, suppurationes ueteres. Aluū soluit duabus drachmis cum melle. Tuſſim, tormina, inflationes, pota. Lienes ex aceto. Contra serpentiū & araneorū morsus, ex posca ualet. Contra scorpiones, duarum drachmarū pondere in pane uel aqua sumit. Contra canum morsus ex oleo imponitur. Et contra perfrictiones. Sic & neruorū doloribus. Lumbis uerò & coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus subdita, sternutamenta mouet, caputq; purgat. Dolori capitîs cum Cotoneis mālis aut Strutheis illinitur. Crapulas quoq; & orthopneas discutit. Vomitiones cit, duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit, imposita cum melle. Ad paronychias farina eius utunt. Halitus oris cōmanducata abolet, alarumq; uitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, sed genituras cōsumit. Sedis rimas & condylomata, omniaq; in corpore excrescentia sanat.

DE HIERACEO ▶ CAP. CXIX ▶

D

NOMINA.

Hieraceum un- **EPAKION**, ἡ συγχίτης Græcis, Hieraceum Latinis dicitur; officinis inusitatum. Germanicè, quum aliud nomen expiscari non potueramus, **Hæbichraut** appellauimus, ad græcam alludentes appellationem: neque enim alia ratione Græci hanc herbam Hieraceū nominarunt, nisi quod accipitres, quos illi ἱερατεῖς dicunt, scalpendo eam, succoq; oculos tingendo, obscuritatem cum sensere discutiant. Sonchites autem dicta est, quod Soncho nō admodum dissimilis sit, maximè quod ad eius circumferentiam & extremam partem, in qua caules & flores sunt, attinet. Hæc enim & illa cōcauo, & lacteum succum emit. **Lactuca sylua-** **tica.** tente caule, luteisq; floribus est. Apuleius Lactucam syluaticam appellat. Plinius quoque libro uigesimo, cap. septimo, ut alijs omnes ferè, in Lactucarum sponte nascentium numero, propter similitudinem, Hieraceon hoc habet. Quām autem in uicem similes sint Hieraceum & Lactuca sylvestris, utriusq; icones & effigies collatæ monstrabunt.

GENERA.

Hieracij duo sunt genera, maius nimirum & minus. Maius germanicè groß **Hæbichraut**, minus autem klein **Hæbichraut** nominatur.

FORMA.

Hieraceum Hieraceum maius caulem habet asperum, modicè rubentem, spinosum, concavum. Folia per interualla rariuscule diuisa, Soncho per circumferentiam similia. Flores in oblongis capitulis luteos. Quæ designatio prorsus hanc quam pictam damus herbam exprimit. Siquidem caulem emitit scabrum, subruberum, spinulis horrentem, cauum, folia ex interuallis & rarò laciniata, Sonchi folijs non dissimilia. Flores in longiusculis capitulis luteos. Minus Hieraceum folia ex interualis per

HIERACEVM
MAIUS.

Groß Habichkraut.

d 4

320

HIERACEVM
MINVS.

Klein Gabichkraut.

A lis per ambitum diuisuris scissa obtinet. Caules de se emitit cauos, teneros & uirides, in quibus flores lutei circulum circunscribentes. Quætidem notæ omnes herbae illi, cuius picturam exhibemus, conueniunt.

LOCVS.

Vtruncq; in quibusdam pratis prouenit.

TEMPS.

In fine Iulij mensis, & per uniuersum Augustum floret Hieraceum. Succus eius carpitur per messes inciso caule.

TEMPERAMENTVM.

Maius Hieraceum planè Sonchi temperamento constare uidetur, refrigerat itaque & mediocris adstrictionis est particeps. Minus in gusto paulò maiorem amaritudinem refert.

VIRSES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Hieraceū maius refrigerandi, & modicē adstringendi, ideoq; æstuanti stomacho, & inflammationib. illitum prodest. Succus erosionem eiusdem in sorbitione mitigat. Herba ipsa cum radice illita scorpionum iictibus auxiliatur. Minus facultates habet superiori easdem.

EX PLINIO.

Succus sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, adustionesq; omnes, præcipue caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium iictibus medetur in uino potus. Et folia tosta, thyrsiç triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur, maximè contra scorpionum iactus. Verum contra phalangia, B commixto uino ex aceto.

APPENDIX.

Sunt qui tantam inesse huic herbæ uim contra oculorum uitia credant, ut radicem etiam à collo suspensam caliginem oculorum sanare posse dicant.

DE HIPPVRI CAP. CXXX.

NOMINA.

HIPPIVRI^Σ Græcis, Equisetum, herba aut salix equinalis Latinis, recentioribus herbarijs uerbum uerbo reddentibus Cauda equina, Germanis Rosschwanz / Pferdtschwanz / Rosswadel / Räzenwadel / Räzenzagal / Rantenfraut / Schaffthow nominatur. Nomen tam Græcum quam Latinum à caudæ equinæ imagine, quam comæ illius præsefuerunt, accepit.

GENERA.

Eius duo sunt genera. Vnum longius, quod nonnulli ætatis nostræ herbarijs ab asperitate quam obtinet Asprellam uocant. Hinc est quod materiarij fabri ligneā pectinum & aliorum minororū operum ruditatem huius herbæ scabritia in nitorem expoliant. Germanicē groß Rosschwanz dicitur. Alterum breuius est, ad abstergenda uasa aptum. Germani klein Rosschwanz appellant.

FORMA.

Primum Equiseti genus cauliculos habet inanes, leniter rubentes, subasperos, solidos, geniculis qui inuicem inseruntur dissectos, in quibus folia iuncea, crebra, & tenuia. In altitudinem adsurgit, scandendo proximas stipites comis circunsusa dependet multis, nigris ut equorum cauda. Radix illi est lignosa, dura. Alterū comas per interualla habet breuiores, candidiores & moliores.

LOCVS.

EQUISETUM
LONGIUS.

Groß Röpfzettel.

EQUSETUM
MINUS.

Klein Rosschwarz

C

LOCVS.

Longius Equisetū in aquosis locis & scrobibus prouenit, nec eo in fossis prope *χεράλφων*, aquas & umbrosis locis alia planta frequentior est, ut hoc nomine *χεράλφων* Græcis dictum sit. Nec enim *χεράλφα* aliud est illis nisi terra rima & fissura. *ἔφυλλον* etiam non alia ratione, quam quod in aquosis produceretur, nominauerunt. Alterum in pratis inuenitur, nec ferè frequentius occurrit, inuisa fœnicis.

TEMPVS.

Vtruncq; æstate suis in locis copiose prouenit.

TEMPERAMENTVM.

Adstringentem cum amaritudine facultatem, ac proinde ualenter simulq; citra mordicationem exiccatum, obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa adstringit, quapropter succus eius sanguinem ex naribus erumpentem sistit. Dysentericis cum uino potus confert. Vrinam cit. Folia cruenta uulnra glutinant trita & inspersa. Herba & radix tussientibus, orthopnoicis, ruptisq; succurrit. Quinetiam intestinorum diuisiones, uesicæ dissectionem, & intestinorum ramicem coalescere cogiq; folia in aqua pota feruntur.

EX GALENO.

Vulnera maxima conglutinat, etiam si præfectos esse neruos contingat: præterea intestinorum rami cogit. Cæterum ad sanguinis reiectionem, ad fluxū muliebrem, potissimum rubrum, ad dysenterias, & ad alia uentris profluua generosum est medicamentum herba ipsa aut ex aqua, aut ex uino epota. Sunt qui de ea scriptum reliquerunt, quod non nunq; etiam uesicæ, & tenuium intestinorum uulnera succus ipsius sanauerit. Prodest etiam profluuo sanguinis ex naribus, tum fluxu obnoxijis in uentre affectibus ex austeriorum quopiam uinorum potus, ac si febre teneatur ex aqua.

EX PLINIO.

Vis eius spissare corpora. Succus sanguinem è naribus fluentem inclusus sistit, item aluum. Medetur dysentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinam cit. Tussim, orthopnoeam sanat; item rupta, & quæ serpunt. Intestinis & uesicæ folia bibuntur. Enterocœlen cohibet.

DE HIBERIDE CAP. CXXI

NOMINA.

Nasturtium
agreste.

Agriocardamon
cur dicta.

ΒΕΡΙΣ, ἡ καρδαμωτικὴ, ἡ ἀγριοκάρδαμον Græcis, Galeno & Paulo alio nomine Lepidion: Hiberis, Nasturtium agreste Latinis appellatur. Officinis nostris incognita. Germanis Gauchblum/ non alia ratione quam quod plerosq; qui in illius notitiam nondum peruererunt, infatuet. Potest etiam cōmodè dici wilder Kreß. Cardamantice, & Agriocardamū Græcis appellata, quod radici odor insit Nasturtij: uel quod eius folia partim Nasturtio aquatico, quod à Dioscoride Sifymbrium cardamine dicitur, partim etiam hortensi, quod Cardamon Græcis nominat, similia sint: uel quod gustu Nasturtiū referant.

FORMA.

Folia Nasturtio similia habet, uerno tempore uarentia, cubitali longitudine, aut minore, flore lacteo, radicibus duabus, sed una apud nos frequentius, nititur, odore Nasturtij quamacerrimo. Ex qua nimirum descriptione omnibus perspicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus esse Hiberida: caulem enim cubitalem obtinet, foliaq; Nasturtio similia. Quæ enim à radice statim exeunt, aquatichi, quæ uero in supremo caule emicant hortensis Nasturtij folia referunt. Verno quoq; tempore uarent, flos deniq; lacteus est, hocest, in albo purpurascens: hunc enim Dioscoridem

NASTVRTIVM
AGRESTE.

Gauchblüm.

cridem uocare lacteum florem, satis testatur quarta Ranunculi species, cuius etiam florem, qui colore huic similis est, lacteum esse scribit. Semen quoque in siliquulis tam exiguum producit, ut, Plinio etiam teste, uix aspici possit: radicem autem exilim atque acrem, cui inest Nasturtij odor.

LOCVS.

Nascitur in cultis locis, circa itinera & prata.

TEMPS.

Verno tempore apparet, Aprili potissimum mense & Maio, duratq; ad aestatis initia, quo potissimum tempore lacteum florem fundit: initio enim purpureo colore maculatus uidetur: efficaciorē q; usum obtinet, quod tum semen etiam in siliquulis proferat.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto est ordine calefacientium, ut Nasturtium, minus tamen eo desiccatur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefacit & adurit. Utile est ad coxendicis dolores cum suillo adipe falso, emplastri modo quaternis horis illita. Deinde in balneū descendatur, & oleo cum lana locus perungatur.

EX GALENO.

Similis Nasturtio tum odore, tum gustu, tum uiribus.

EX PLINIO.

Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica utilissima, uiris plurimum quaternis horis, foeminis minus dimidio adalligata, ut dein in balneum descendatur in calidam, & postea oleo & uino corpus perungatur, diebusq; uicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris supersit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur in ipsa inflammatione, sed imminuta. Adalligata d capiti cum Quinquefolio, epiphoras & si qua in oculis uitia sunt, emendat.

APPENDIX.

Recentiores herbarij eius herbæ cuius picturam damus usum probant contra pediculos si lixiuio incoquatur. Vnde colligere licebit, eam exiccandi & ex alto euocandi trahendiq; facultatem, haud secus atq; Nasturtiū aut Sinapi, habere. Nam, Galeno lib. i. de composit. med. secundum locos, cap. vii. teste, medicamenta quæ phthiriasi medentur necessariò exiccat atq; ex alto trahunt. Ut iterum euidentissimum sit hanc herbam, eo quod Nasturtij facultates obtineat, esse ueram Hiberida, non obstante quod rarò aut nunquā duabus, sed una potius & exili nitatur.

DE HIPPOSELINO ▶ CAP. CXXII ▶

NOMINA.

Officinarum
error.
Hipposelinū un
de dictum.

Olus atrū quare
appellatum.

ΠΡΟΣΕΛΙΝΟΝ Græcis, Olus atrum Latinis dicitur: officinæ eius semine perperam pro Petroselino macedonio utuntur. Germanis grossi Eppich oder gross Eppich appellatur. Hipposelinon autem à magnitudine dictum est: siquidem Græci magnis & amplis rebus hippo præponere solent, adeò ut Hipposelinū Latinis nihil aliud nisi grande Apium sit. Olus autem atrum uel pullum à folijs, quæ atro colore nitent, appellatum esse uidetur.

FORMA.

Maius est hortensi Apio, caule cauo, alto, tenero, ueluti lineas habente, folijs latioribus, subpuncis, Libanotidis coma, plena flore, in corymbos antequā deflorat cōgesta, semine nigro, oblongo, solido, acri, odorato, radice odorata, intus candida, ori grata, pro caulis magnitudine non admodū densa. Porrò ne mireris quod picturæ non ex omni parte respondeat descriptio: nec enim Hippiselimum integrum, & quod ad perfectam peruenit ætatem, floresq; & semen produxit, damus, sed id

HIPPOSELINUM

Groß Epflich.

c 2

C sed id tantum quod primo erumpit. Radicem itaq; tantum & folia depingi cura-
uimus, ut quæ Oleris atri, cuius sœpè fit apud Dioscoridem mentio, forma, saltem
in folijs & radice, esset, cerneret. Annitemur tamen ut aliquando integrum eius
herbæ picturam exhibeamus.

LOCVS.

Nascitur in umbrosis, & iuxta paludes.

TEMPS.

Satum tardè prouenit, ideoq; factum ut integrè depictum dare nobis haud licue-
rit. Floret, Plinio teste, æstate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in secundo ordine, ut Apium, & siccum in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Estur olerum modo ceu Apium. Radix etiam cocta & cruda estur. Quinetiam
folia & caules cocti manduntur, & per se aut cum piscibus præparantur. Crudaq;
ad salgama condiuntur. Semen potum in mulso menses ducit. Rigore concusso
calfacit potum & illitum. Vrinæ stillicidio auxiliatur. Radix eadem præstat.

EX GALENO.

Hippiselini similis Apio uis est, ualidior tamen. Mensum autem & urinæ cien-
dæ potissimum facultatem habet, ut liquet ex capite eiusdem de Smyrnio.

EX PLINIO.

Olus atrum quod Hippelinum uocant, aduersatur scorpionibus. Poto semi-
ne torminibus interaneis medetur. Itemq; difficultatibus urinæ semen eius deco-
ctum ex mulso potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit, & lumborum ac
lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur.

D

DE IXO ▶ CAP. CXXIII ▶

NOMINA.

Eo ος Græcis, Viscum Latinis & officinis, Germanis Mistel / oder
Affolter nominatur.

FORMA.

Planta est fruticosa, lenta, semper uirens, intus porracei coloris, ex-
trà subflaua, folijs buxi, acinis exiguis, sine flore.

LOCVS.

Nunq; in terra, sed semper in arbore, queru præsertim, pyro, māloq; prouenit.

TEMPS.

Autumnī initio cum suis acinis decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit cum acrimonia: ex plurima enim aëria & aqua, paucissima terrena
constat. Igitur acrimonia in eo amaritudinem excellit.

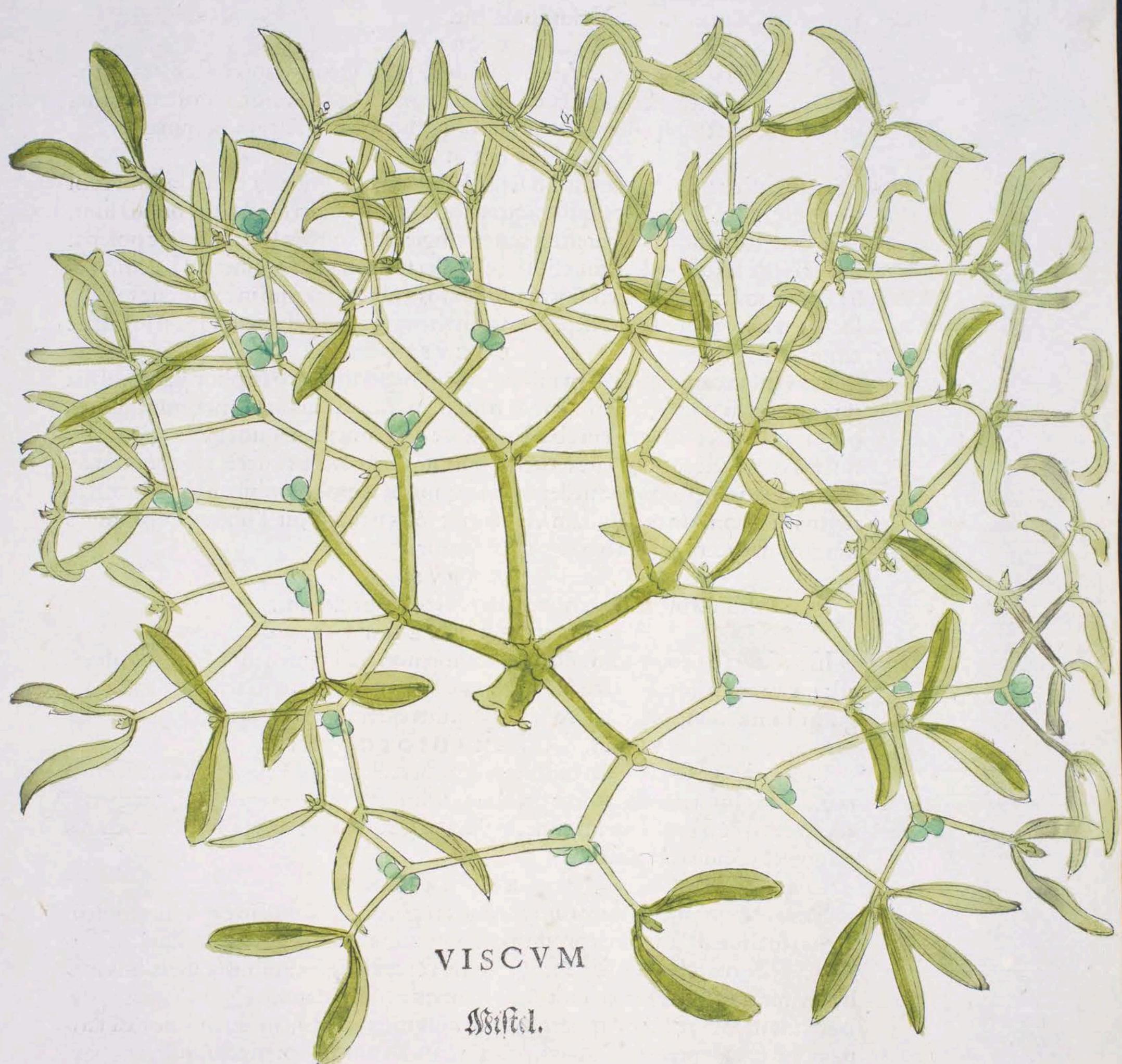
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Discutit, emollit, attrahit: tubercula, parotidas, ceterosq; abscessus cum resina &
pari cæra mixtum, maturat. Epinyctidas in splenio curat. Cum thure antiqua ulce-
ra, & malignos abscessus mollit. Lienes cum calce, aut gagate lapide, aut asio co-
ctum & impositū minuit. Cum auripigmento aut sandaracho illitum, ungues ex-
trahit. Mixtum cum calce & fæce, uim suam intendit.

EX GALENO.

Valenter ex alto humores extrahit: nec tenues tantum, sed & crassiores, eosq;
diffundit ac digerit. Est autem ex eorum genere quæ non protinus admota calfa-
ciunt, sed quæ tempus requirunt, uelut Thapsia.

DE ISA-

e 3

NOMINA.

Guadum. ΣΑΤΙΣ Græcis, Isatis Latinis uocatur. Gallis, ut in cōmentarijs suis testatur Cæsar, Glastum olim dicebatur, nunc Guadum. Germanis autem ad hoc nomen alludentibus, Weydt nominat. Arabibus Nil, Nilech, & Indicum, ut lib. i. Paradox. cap. uigesimo sexto monstrauimus. Osatis. Barbari deprauata uoce Osatim appellant.

GENERA.

Duo Isatidis sunt genera. Vna enim satiua, qua tingendis lanis infectores utuntur. Altera uero sylvestris, qua lanarum infectores haud utuntur. Priorem Germani simpliciter Weydt/alteram uero cum adiectione wild Weydt nominant.

FORMA.

Satiua. Satiua folia habet Plantagini similia, sed pinguiora, nigriora, caule duobus cubitis altiore. Hec Dioscorides, qui reliquas notas, quæ sylvestri similes per omnia sunt, cōmemorare noluit. Ex sylvestris tamen effigie facile quales sint æstin. are poteris: sylvestris. hec em teste Dioscoride, satiua similis est, folia tamē maiora obtinet, ad Lactuce folia accendentia: caules etiā tenuiores, multifidos, rubicantes, qui in cacumine folliculos linguarū figura multos dependentes habent, in quibus semen. Flos eiluteus & tenuis.

LOCVS.

Isatis satiua copiose in Germania prouenit, presertim agro Erphordiano, cui magnum quæstum ad fert. Viridem enim herbam trusatilibus molis premunt, ut herbae sanie excludant: dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis cōputrescere in æstate feruente sinunt. Hos cortinis infectioriae coquunt officinæ, & laneos pannos, ac uellera demergunt, ut cœruleū imbibant colorem. Sylvestris sua sponte in quibusdam Germaniæ locis nascitur, ut Tubingæ, ubi omnes uinearum macerieras hac herba septæ uidentur.

TEMPVS.

Maio & Iunio mense florent, ac subinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Isatis satiua ualenter admodum exiccantis, nondum tamen mordentis facultatis est: amara enim simulatque adstringens existit. Sylvestris uero acre quiddam, tum gustu, tum actione præfert: proinde ualentius quam satiua desiccat.

VIRÆ. EX DIOSCORIDE.

Isatidis satiua folia omnia cedemata & tubercula illita discutere possunt. Cruenta uulnera glutinant. Sanguinis profluvia sistunt. Ulcera phagedænica, herpetas, erysipelata, & putrescentia sanant. Sylvestris eadem quæ satiua potest. Lienosis etiam pota & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Satiua magna ulcera durorum corporum glutinat, etiamsi in capitibus musculorum fuerint, & sanguinis profluvio laborantibus partibus utiliter illinitur. Tumores cedematodæ mirifice discutit, simul & reprimit, omnibusque ulceribus malignis mirabiliter resistit, etiamsi putrescant, etiamsi erodantur. Quod si quando laborantis natura ualidior appareat, folijs eius tritis aut panem, aut hordeaceā farinam, aut triticeam, aut polentam, prout uincente in unoquoque affectu, miscere oportebit. Sylvestris uero potentissime humidis putredinib. obſistit, ad cetera uero iam comprehensa deterior: immoderatius enim & cum mordacitate desiccat, talia namque irritantur hoc pacto, & phlegmone grauari incipiunt. Cæterum ob facultatis robur lienosis quoque utilis est, quum altera prodeſſe nondum posſit.

EX PLINIO.

Isatidis folia trita cum polenta, uulneribus prosunt. Sanguinem ſiftit. Phagedænas & putrescentia ulcera, & quæ ſerpunt, ſanat. Item tumores ante ſuppurationē. Contra ignem ſacrum, radice uel folijs prodeſt, uel ad lienes pota.

DE ITEA.

ISATIS
SYLVESTRIS.

Wild Weydt.

A

N O M I N A.

TEA Græcis, Salix Latinis, Weiden oder Felber Germanis appellatur. Salix uero à saliendo dicta est, quod ea celeritate crescat, ut quasi salire uideatur. Sic etiam Iteam quasi Salicem uocauerunt Græci.

Salix cur dicta.

G E N E R A.

Tria Salicis genera Theophrastus lib. iij. cap. xij. de historia plantarū recenset. Primā nigrā nominari dicit, quod nigro aut puniceo cortice obducta sit. Secundam candidam, quod candido obducatur cortice. Tertiam coacte breuitatis ac pumilam, Helicen Arcadibus appellari scribit. Plinius etiam lib. xvij. cap. xxxvij. tria Salicis nomina cōmemorat: Viminalem, eandemq; purpureā: Vitellinam à colore luteo, graciliorē priore: Gallicam, quae sit tenuissima. Lucius Columella lib. iij. cap. xxx. eiusdem quoque tria facit genera, Græcam, Gallicam, & Sabinam, quam etiam Amerinam uocari à plurimis scribit. Græcam flavi coloris, Gallicam obsoleti purpurei, tenuissimiq; uiminis, Sabinam gracilibus uirgis atq; rutilibus esse asserit. Quae sane singula pulchrè cum ijs quae Theophrastus tradit, conuenire uidentur.

*Salix nigra.**Candida.**Pumila.**Viminalis.**Vitellina.**Gallica.*

Nam primam Salicis speciem, quam Theophrastus nigrā aut puniceam uocat, *Prima Salicis* Plinius Viminalem, Columella uero Sabinam & Amerinam appellat, *Germani species.* rot Weiden nominant. Secundam speciem, quam Theophrastus candidam, Plinius Vitellinam, Columella autem Græcam uocat, *Germani gel Weiden.* Ter. *Secunda.* tiam, quae Theophrasto Helix dicitur, Plinius & Columella Gallicam appellant, *Tertia.* Germani uero à tenuitate klein Weiden.

F O R M A.

B Salix breui caudice consurgit, ramis longis, ē trunko extremo ueluti à capite pro deuntibus, lentis, flexilibus: folijs longis, subtus incanis, supernè uirentibus: flore seu nucamento squamatim compactili, lanuginoso, propendente, fructu qui facile ante maturitatem euaneat.

L O C V S.

Aquosis lætatur, ideoq; auctu perquam facilis.

T E M P V S.

Floret primo statim uere. Ocyssimē amittit fructum, antē quām omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero ἀλειφέρη, hoc est, frugiperda, Odyss. n. ubi sic canit: μηραὶ τὸ αὔγερον καὶ ἵπαι ὀλειφέρη. Fructum siquidem fert, Plinio autore, abeunte in araneam ante quam percoquatur.

T E M P E R A M E N T U M.

Salicis tum folia, tum flores, citra mordacitatem exiccantis sunt facultatis, ac modo dicē adstringunt. Cortex tamen eius siccior.

V I R E S. E X D I O S C O R I D E.

Adstringunt Salicis folia, fructus, cortex & succus. Folia trita cum exiguo pipere & uino pota ileosis conueniunt. Per se etiam cum aqua sumpta, præstant mulieribus ne concipient. Fructus potus sanguinē expuentibus prodest. Cortex eadem præstat. Vistus & cum aceto subactus, cluos & callos illitus tollit. Ex folijs & cortex succus in putamine mali punici cum rosaceo calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagrás fouteri optimū. Furfures exterit. Excipitur etiam è Salice succus exciso cum floret cortice: in interiore enim eius parte concretus inuenitur. Vim autem habet exterendi quæcunq; pupillæ claritati obstant.

E X G A L E N O.

Salicis folijs ad cruentí uulneris glutinationē quis uti posset. Verū floribus eius maximē propè omnes utunt̄ medici ad exiccantis emplastrī preparationē: est enim uis eorum desiccatoria: habent etiam quandam ad strictionē. Sunt qui succum ex ea expressum, medicamen seruent mordacitatis expers & exiccatorium, ad multas res uti-

334

PRIMVM SA-
LICIS GENVS.

Rot Weiden.

ALTERVM SALI-
CIS GENVS.

Geel Weiden.

336

TERTIVM
SALICIS GENVS.

Klein Weiden.

A res utile. Haud enim inuenias quid ad plures res utilius medicamento citra mordacitatem exiccate, quod paulum etiam adstringat. Porrò arboris cortex similem facultatem obtinet, tum floribus, tum folijs, nisi quod temperaturæ sit siccioris, uelut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiusq; cinere utuntur ad ea omnia quæ ualenter desiccare oportet. Nam clausos quos uocant, callos, myrmeciasq; tollunt, aceto ipsum macerantes acri. Nonnulli autem dum floret Salix, corticem eius incidunt, & succum quendam colligunt, utunturq; ad ea quæ pupillas obfuscant, extergente uidelicet simulq; tenuium partium medicamine. Vt iuero illo ad multa alia quis posset, siquidem talis sit.

EX PLINIO.

Salicis fructus ante maturitatem in araneam abit. Sed si prius colligatur, sanguinem reijcentibus prodest. Corticis è ramis primis cinis, clavum & callum aqua mixta sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto succo suo. Est autē hic trium generum. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum floret, exciso cortice trium digitorū magnitudine. Hicad purganda quæ obstant oculis, item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamq; urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detrunctione ramorū à falce destillans. Ex ijs aliquis cum rosaceo in calyce mali punici calfactus, auribus infunditur: uel folia cocta, & cum cera trita imponuntur. Item podagrīcīs. Cortice & folijs in uino decoctis fouere neruos utilissimum. Flos tritus cum folijs furfures purgat in facie. Folia trita & pota intemperantiam libidinis coercent, atque in totum auferunt usum saepius sumpta.

B

DE CAPNO CAP. CXVI.

NOMINA.

CAPNOΣ Grēcis, Fumaria Latinis: officinis Fumus terre, Germanis Erdrauch/Daubenropff/Ragentropfbel appellatur. Fumaria uero haec herba dicta est, propterea quod succus eius oculis inditus, ueluti fumus lachrymas mouet, oculosq; mordicat.

FORMA.

Fruticosa herbula est, Coriandro similis, tenera admodum: folijs candidioribus, cineracei coloris, undiq; numerosis; flore purpureo.

LOCVS.

Nascitur in segētibus hordeaceis, hortis, uineis, sepibus, & macerijs, alijsq; locis incultis atque pinguibus.

TEMPS.

Carpitur in fine Maij mensis & Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Capnos calida & sicca in secundo esse uidetur ordine, id quod ex gustu patet: acris enim & amara est.

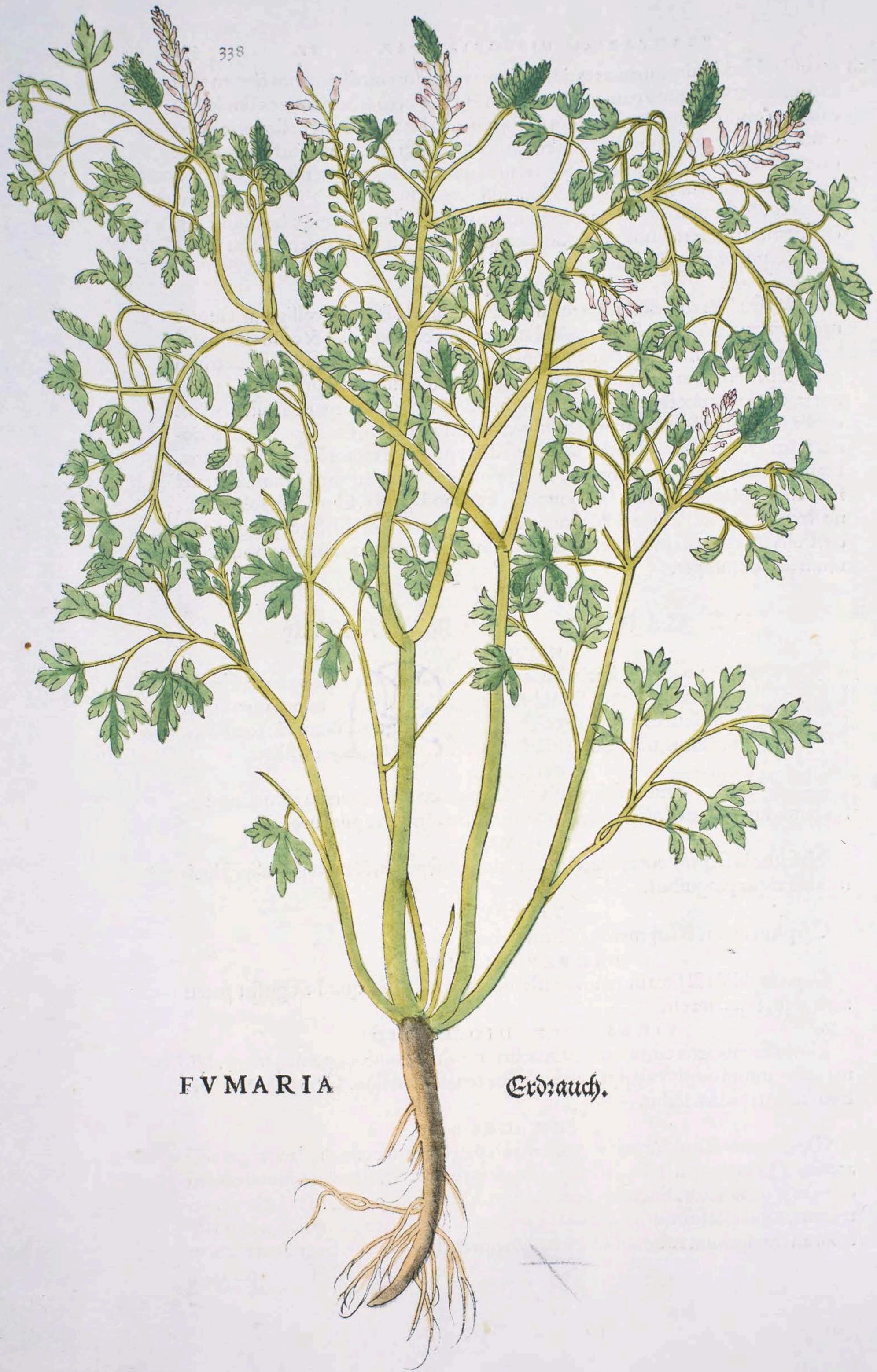
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius succus acris est, uisum acuit, lachrymas ducit, unde & nomen traxit. Iltius cum gummi duplices palpebrarum pilos renasci non sinit. Cōmanducata herba biliosam urinam trahit.

EX GALENO.

Capnos acris simul & amaræ qualitatis est particeps, nec tamen plane expers est acerbæ. Quamobrem biliosam urinam multam prouocat, sanatq; iecinoris obstruções & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, non parum lachrymarū trahens, uelut ipse fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea uti solebat ad stomachum roborandum, unaq; uentrem lubricandū. Siquidem herbam

f primum

A primum desiccatam condebat: dein cum uti uolebat subductionis quidem gratia melicrato inspergebat: roborandi uero causa, uino nimirum diluto,

EX PLINIO.

Claritatē facit inunctis oculis, delachrymationemq; ceu fumus, unde nomen accepit. Eadem euulas palpebras renasci prohibet. Bilem per urinam trahit.

DE CICID CAP. CXVII

NOMINA.

KIKI, ἡ κρότωμ Græcis, Ricinus Latinis, Mauritanis Kerua, officinis non nullis Cataputia maior, quibusdā etiam Pentadactylon & Palma Chri- sti, quod scilicet eius folia in humanæ manus effigiem articulentur; Ger manis Wunderbaum oder Creuzbaum dicitur. Croton autem & Ri cinus à similitudine animalis, quod semen eius referre uidetur, nominata est. Sunt enim Græcis κρότωνες, & Latinis Ricini, insecta animantia, quæ canibus præsertim adhærent, quibus cibi nullus exitus est, colore liuido, nullis discreta membris, in globum continuè crescentia, donec plenius saginata, post aliquot dies sponte sua decidunt. Hinc est quod à Germanis nostris Zeckenörner nominentur.

FORMA.

Arbor est paruæ ficus magnitudine, folia Platano similia habens, maiora tamen, laeviora & nigriora. Caudices uero & ramos arundinis modo concauos. Semen in uuis racemisue asperis, quod cortice nudatum, Ricino animali simile est. Quæ de scriptio ita picturæ quadrat, ut nihil magis.

LOCVS.

B Nascitur nusquam in Germania nostra, nisi satum fuerit. Satum autem semel copiose prouenit. Sine difficultate etiam passim iam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Carpitur Autumno dum semine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Ricinus in secundo uel summum tertio ordine calefacientium & siccantium esse apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ex semine Ricini oleum nomine Ricininum exprimitur, ad edendum minime aptum: alioquin tamen lucernis & emplastris utile. Grana triginta numero putaminibus purgata, trita & pota, pituitam, bilem, & aquam per aluum deficiunt. Vomitiones etiam mouent. Est uero iniucunda admodum & laboriosa huiuscemodi purgatio: stomachū enim ualide subuertit. Tusa & illita uaros, maculasq; sole cōtra cetas purgat. Folia trita cum polenta, oculorū cedemata & inflammationes sedant, mammasq; turgentes cohibent. Per se aut cum aceto illita ignes sacros restinguunt.

EX GALENO.

Semen Ricini, quod etiam purgat, extergendi & digerendi facultatem obtinet. Sic uero & folium, sed undequaque debilius. Oleum quod ex semine cōficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quam est oleum commune, ac proinde quoque digerit.

A

N O M I N A.

 IPΣΙΟΝ græcē, Spina mollis, Buglossum magnum latinē nominatur: *Buglossa*. officinæ, necnon herbarij Buglossam uel Linguam bouis uocant. Cir- *Cirsion cur dicta* sion autem eō quod uarices, quos Græci κυρτός nomināt, sanet, dicta est. Germanis *Ochsenzung* appellatur.

G E N E R A.

Nos duo damus genera, quorum unum Germanicum, alterum uero Italicum est, in quo omnia sunt maiora.

F O R M A.

Caulis est tener, duūm cubitorum, triangularis. Ab inferiore parte foliolis rosa-
ceorum figura, angulos spinosos per interualla, sed molles habentibus. Folia Bu-
glosso similia, modicē hirsuta, longiora, albantia, extremitatibus aculeata obti-
net. Cacumen in caule orbiculatum, hirsutum, in quo capitula in summo purpu-
rea, quæ in lanugines euanescent. Hæc sanè descriptio satis monstrat, Cirsion esse
Buglossam hodie uocatam, cum ei delinationes omnes, nulla ferè reclamante no- *Buglossa nostra*.
ta, conueniant. Siquidem caulis ei tener, bicubitalis, triangularis, spinosis per inter-
ualla angulis, sed mollibus & innoxijs aculeis. Folia Buglosso similia, longiora ta- *Locus Dioscouri*
men, aut lege, μηρόπερ, hoc est, minora, cum Plinio: subcandida, leniter hirsuta, in *dis emendatur.*
extremis partibus aculeata. Cacumen quoque caulis circinatum, hirsutum, in quo
capitula purpurea. Etsi uero reliqua omnia conueniant, tamen capitula purpurea
non abeunt in pappos neq; in nostra, neq; in Italica.

L O C V S.

Producitur locis cultis & incultis, arenosis potissimum & petrosis, Italicū etiam
B hodie in multis hortis magna copia nascitur.

T E M P V S.

Carpitur Junio & Iulio mensibus.

T E M P E R A M E N T U M.

In primo calefacere & humectare ordine appetet.

V I R E S. E X D I O S C O R I D E.

Radicem Cirsij laboranti loco adalligatam, dolores uaricum sedare Andreas
scripsit.

E X P L I N I O.

Hanc herbam radicemue eius adalligatam, dolores uaricum sanare tradidit.

A P P E N D I X.

Non plures iam cōmemoratis facultates Cirsio, Dioscorides & ueteres alij tri-
buunt. Videant igitur nostræ ætatis medici, ne temerè Buglossæ suæ quas non ob-
tinet uires adscribant.

342.

CIRSIUM
GERMANICUM.

Teutsch Chsenzung.

343

CIRSIUM
ITALICVM.
Welsh Ochsenzung.

f 4

C

NOMINA.

Coriandrum.
Corion quare uocatum.

OPION, *κοριαννός* Grecis; Corion seu Coriannon Latinis, uulgo & officinis Coriandum, Germanis, qui latinam seu officinarum appellatio nem imitantur, Coriander nominatur. Corio nomen fecisse cimices uerisimile est, quos folia & caules eius olent; *κόρυς* enim Græcis insecti *κόρυς*. id genus est, quod Latinis cimex dicitur.

FORMA.

Caulis Corianno exilis, sesquicubitalis, ramosus. Folium dum primū erumpit Adianti, dein Fumariæ, odore graui. Flores candidos. Semen rotundū ac nudum, firmum & diutinum. Radicem breuiusculam, ligneam, neq; admodum fibratam.

LOCVS.

Amat terram pinguem, Palladio teste, sed & macro solo nascitur. Nunquam autem nisi satum prouenit.

TEMPS.

Autumno dum semine prægnans est carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Coriandri temperamentū minimè frigidum ac simplex est, sed uariè coalitum & compositū. Est enim copiosæ quidem amaritudinis particeps, que in tenui simul ac terrestri substantia fundat: sed & aquosæ humiditatis tepidæ ei nō parum inest. Habet etiā adstrictionis nōnihil, sicut paulò post ex Galeni uerbis clarius innotescet.

VRES. EX DIOSCORIDE.

Hic Dioscoridis Vim refrigeratoriā habet Coriandum, unde illitum cum pane aut polenta eryherba paulò post sipelatis, & herpetibus medetur. Epinyctidas, testium inflammationes, carbunculosq; cum melle & uua passa sanat. Cum lomento strumas & tubercula discutit.

*D*Lumbricos semen cum passo potū pellit, genitaramq; auget. Largius tamen sumptum, mentem non sine periculo mouet, quapropter copiosiore & cōtinuum eius usum cauere oportet. Succus cum cerussa, aut argenti spuma, necnon aceto & rosa-CEO illitus, ardentes in summa cute inflammationes iuuat.

EX GALENO.

Coriannon siue Corion, aut utcunq; uocare lubet. Vetustiores Græci Corianon nominabāt, ac recentiores omnes medici Corion appellant, sicut & Dioscorides refrigeratoriā esse herbam dictans, sed perperā. Siquidem ex contrarijs constat facultatibus, plurimū habens amaræ essentiæ, quam ostendimus esse tenuium partium, & terrenam, nec modicum etiam aque humiditatis obtinentē, quæ est facultatis tepidæ. Habet autem & adstrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus uariè quidem agit ea quæ scribit Dioscorides, & non tantum ex refrigeratione. Ceterum ego cuiusq; particulatim actionis causam enarrabo, tametsi propositum fuerat mei unius duntaxat hoc in libro sententiā expromere. Sed fortē nihil obstat, imò si uerum fatendum est, proderit nōnihil superiores methodos, quæ in paucis medicamentis sunt dictæ, hunc in modum repetere. Primum ergo nō Dioscorides tantum, sed & alij complures medicorū indeterminate & citra limitationē de morbis pronunciant, sicut sanè hac quoq; tempestate non paucos reperias medicos insigines, præter alia, hac in re maximè hallucinantes. Interdum enim atra, liuida, frigidaq; reddita parte quæ erysipelas habuit, nec amplius refrigerantia poscente medicamenta, ceu antea, sed ea quæ infixum parti præter naturam humorem euacuent, nō tamen refrigerare perseverant. Aliquando autem ad digerentia quidē transeunt, ceterum erysipelas sanare dicunt. Et sanè scribunt incipientibus etiamnum & crescentibus erysipelatis alia cōuenire medicamenta, aliaq; declinantibus. Verum res ita non habet. Neq; enim erysipelas etiam uocari debet posteaquam inflammatio eius

CORIANDRVM

Coriander.

c eius & ferver, ac biliosum illud abierint: neq; que facultate sunt frigida, neq; que illa sanant, remedio esse putandum est, sed uelut si uel initio protinus aut percussis, aut alia de causa quavis tumor in parte quapiā aut liuidus, aut niger extiterit, eum frigidum esse affectum existimabis, & quae digerant excafaciant poscere: ad eundem modum si calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior est, sed secunda alio nomine appellanda. Aut si displicet nominis mutatio, saltem sicut aliqui alia scribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida esse aut umantes declinationis remedia, concedendū sanē est, si cui ita placet, ut talis affectio etiam erysipelas uocetur: sed eam etiam calidā dicere ubi iam refrigerata est, id uero neutrī quam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratorium esse credamus, sicut Dioscorides Coriannon, quod, ut ipse ait, cum pane aut polenta illatum erysipelas sanet. Nam quod exquisitum est erysipelas, & iam utique inflamatum & flauum est, nequaquam cum pane sanabit Coriannon, sed illud quod iam refrigeratum est. Proinde nos superioribus uoluminibus, quum determinata ac definita experientia cuiuscōm medicamenti facultatem explorandam censuimus, quammaxime fieri posset simplicissimum eligi affectum consuluimus. At plerique medici, necq; quod uel plurimi morborum protinus ab initio compositi inuadant, norunt, neque quod aliis affectus sit erysipelas exactum, aliis uero is qui uocatur ab omnibus nobis usitatē, ut à ueteribus quoq; phlegmone. Alij autem inter hos medij plurimi, partim ut sic dicam erysipelata phlegmonode, partim phlegmonæ erysipelatodes. Ac inuenias nōnunquam ubi neutrum uincat, sed ad unguem paria sint. Quinetiam nōnunquam cedematodes esse erysipelas cōspicitur, sicut aliud d scirrhodes, ut compositorū morborum haud paruuus aceruetur numerus. De qui-

Libro xiiij. bus copiosius cum alibi disseruimus, tum in librīs de curandi ratione. Dicitur au-
Exquisitum ery tem & nunc, quoad saltem eorum meminisse necesse est, quod exactum erysipelas
sipelas.

haud unquā ab antedicto cataplasmate curari possit. Voco autem exactum, quum à biliosa fluxione pars impleta fuerit. Porro quod longè à refrigeratione absit Coriandrū, uel ex ijs quae ipse scripsit Dioscorides discere licet. Nam strumas, inquit, cum lomento discutit. Quod uero nullum refrigerantiū medicamentorū idoneum sit discutiendis strumis, uel ipsum Dioscoridē non dubitare arbitror, ut qui sexcenta scripserit medicamenta strumas sanare potentia, quae omnia temperie calida, & actionibus digerentia esse cōfessus est. Hactenus Galenus: cuius quidē, et si prolixa sint, uerba ideo recensere placuit, ut uulgi & nōnullorum etiam medicorū errorē detergeremus, qui preter ueritatē Coriandri temperamentū esse frigidum afferunt.

Periculoso *Dio* *scripta* *scridis* *ut ex hoc loco disserent studiosi, quām periculoso sit* *Dioscoridis* *ac aliorū*
scripta *ueterum* *scripta* *sine limitatione sequi. Admonitos quoq; lectores esse uolumus,*
ne limitatione le- *hoc caput ex eorum esse numero, in quo Galenus à Dioscoride dissentit.*
gere.

EX PLINIO VALERIANO MEDICO.

Non dubitanter Coriandro refrigeratrix potestas datur, nō tamen simplex, ut prudentissimē Galeno uidetur, sed cui quædā portio austерitatis immixta sit, inde quod quædā ex eo uitia curantur, quæ nunquā omnino curaret, si sola uirtute frigida nitere. Cum melle & uua passa tritū & impositū, omnes tumores collectionesq; compescit. Præcipue tamen isto genere medicamīnis doloribus testium subuenit. Succo māli granati et oleo in potionē permixtum, animalia interaneis innata persequit. Semen ex aqua potum solutionē uentris stringit. Scriptū à multis legitur tria Coriandri grana tertianas excludere ante accessionē si fuerint deuorata. Isdē quoq; repellendis efficax est ipsum Coriandrū ante solis ortum ignorantī ceruicali uiride subiectū. Mirum est quod Xenocrates tradit, si unum seminis granū foemina biberit uno die menstrua cōtineri, biduo si duo, & totidē diebus quot grana sumpserit.

Eadē ferē sunt quæ alter Plin. lib. naturalis histo. xx. cap. xx. scribit, ideoq; omittere placuit. Tantū addit, Marcum Varronē putare Coriandro subtrito cum acetō, carnem incorruptā æstate seruari.

APPEN-

A

APPENDIX.

Non transeundum silentio erit quod Dioscorides hic diligenter monet, Corian coriandro nō copiosum & cōtinuum usum esse fugiendum. Ideoq̄ errare uehementer recentiores medicos, qui eo tam frequenter, potissimum ad caput roborandū, cui infensissimum est, utuntur, manifestius est quām ut probatione indigeat. A quo sanē errore uel id saltem reuocare eos deberet, quod idem Dioscorides, libro sexto, Coriandum inter uenena connumeret.

EX SYMEO N E SETHI.

Stomacho bonum est, & eundem corroborat. Cibos in uentriculo donec probē cōcoquantur retinet. Tostum igne uentrem sifit. Prodest ad phlegmonas & calidas temperaturas. Sanguinis profluuiū potum, & si imponatur, compescit. Cum uino potum, lumbricos educit: immōdīcus tamen eius usus delirium facit. Huīus etiā succus potus uenenum est & occidit. Qui enim hunc bibunt, muti fiunt, & desipiunt.

DE CASSVTHA

CAP. CXXX

NOMINA.

KAΣΣΥΘΑ recentioribus Græcis: Cassutha, y litera in u transente, ut sēpē fieri solet, Latinis appellatur: officinis & herbarijs nostræ ætatis hinc deflexa quadam pristini nominis umbra, Cuscuta dicitur, cum pri-
mum Cassutha, dein cōuersa Cascutha, postremo Cuscuta cooperit ap-
pellari. Sunt qui podagram lini uocant, quod quasi compedibus id cui insederit illi Podagrālini.
get, nec uinctum eo facile possit extricari. Germanis Filzfrānt/oder Flachfseiden/
B oder Todtern dicitur. Errant qui Dioscoridis Androsacen esse putant, cum uete-
res Græci, quod sciam, de Cuscuta hodie dicta, nihil memoriae prodiderunt. Pli-
nius tamen lib. xvi. cap. ultimo, eius uidetur meminisse īs uerbis: Est & in Syria her-
ba quæ uocatur Cassytha, non tantum arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuo-
uens se: Cassytas enim legendum non Cadytas: sic enim codices aliquot Plinii, ut in suis annotationibus doctissimus Hermolaus admonet, īq̄ emendatores,
habent. Iam igitur memoria Plinij Cassytas herba suo nomine Syriaco uenerat in
Latium, quod multis postea seculis usurpantes tam Pœni quām Arabes, suis scri-
ptis protrierunt. Quod autem Plinius sine spiritu protulit, id librariorum culpa
factum esse suspicor, qui inuertentes mutarunt Cassytha in Cassytas.

FORMA.

Herbosis fruticibus adnascitur, earum admīniculo fulta: radice nulla, sed uelut ab alarum sinu prodeunte cirro capillamentōe mirae longitudinis, statim ab eius ortu sepe ramulis conuolente. Quæ iam ueluti clauiculis nixa, sensim proserpens herbarum fastigia scandens, & crebris uolutionibus opere topiario per uertices ro-
tata, comas herbarum complectitur: tam uolubilis illi natura est. Folijs uidua cerni-
tur. Florem fundit album, semine quoq̄ scatet tenui. Cirri dilutiore rutilant purpu-
ra, nōnunquam ex rubro rufescunt, fidibus lyrarum crassitie pares.

LOCVS.

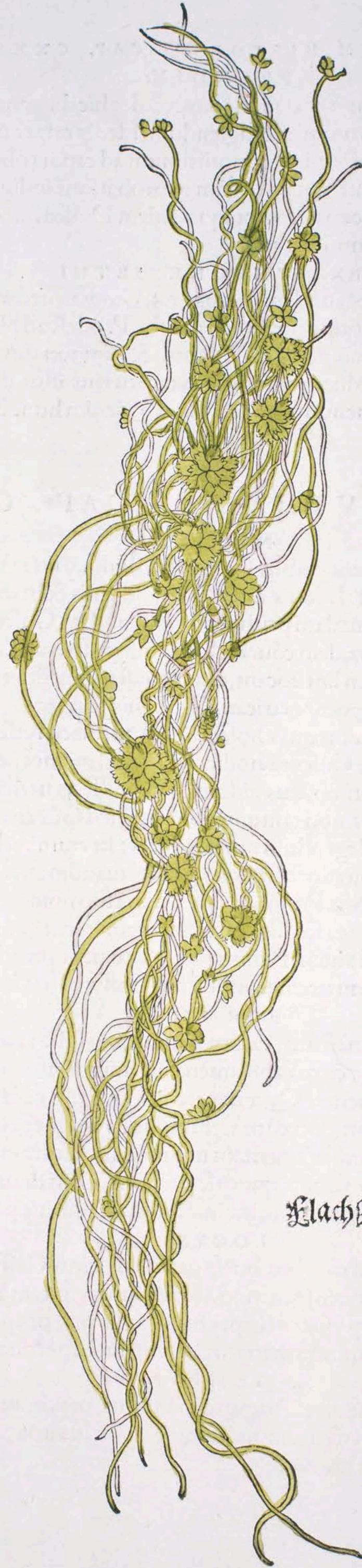
Non in terra, sed in herbis arboribusq̄ paſſim nascitur Cassytha, quas tam spis-
so sēpius irretit cōtextu, ut tentori modo herbosum cespitem à sole uindictet. Non
nunquam cacuminib. impendens stirpes humili deturbat, propriamq̄ parentē suis
laqueis strangulat, aut continuo materni alimenti suuctu perducit ad tabem.

TEMPVS.

Aestate, Iulio potissimum & Augusto mensibus, maximus illius in Germania
prouentus esse solet: hoc enim tempore tanta eius est luxuria, ut mole sua stirpes
oneratæ ferè procumbere uideantur.

TEMPERA-

CASSVTHA

Flachs seiden.

A

TEMPERAMENTVM.

In primo calefacentium abscessu seu ordine, & desiccantium secundo statuendum; quandam enim resipit amaritudinem.

VIRES.

Abstergendi naturam obtinet, & cum quadam adstrictione roborandi facultate praedita est. Iecinoris impedimenta laxat, infarcti & obstructi lienis expedit uitia, uenas pituitosis atq; biliosis exonerat humoribus, pellit urinam. Regio morbo subuenit qui iecinoris obstructionibus contrahitur. Febris ijs auxiliatur quæ pueros male habent: sed usu nimio stomachum sua a strictione grauat: uerum noxa tollitur, si Anisi momentū adiiciatur. Natura eius flauam bilem per aluum exigere, sed efficaciorē cum Absinthio præbet effectum. Hæ quidem ex Poenorum ac Arabum sententia facultates Cassuthæ tribuunt, qui utiq; uires illius longè magis gliscere pollicentur, si parentis ingenium ei patrocinetur. Hinc est quod hanc forsitan ueteres Græci, quamvis triuiale, eo nomine subticuerunt, quod nativas suæ merito parentis dotes adsciuisset, è sinu cuius uernaculum ebibens humorem aleretur. Nam ut testatum ijdem Arabicæ factionis medici reliquerunt, si calidæ insidet herbæ arboriue, calidam sortietur facultatem, & si decubuerit frigidæ, uim sibi frigidam uendicabit.

DE CESTRO ▶ CAP ▶ CXXXI ▶

NOMINA.

KEΣΤΡΟΝ græcē, Betonica seu Vetonica latinē; in officinis antiquū nō men retinuit, Braunbetonicē germanicē appellat. A uarietate autem & copia remediorū, Cestron à Grecis dicta est: hac siquidem uoce opus Cestron unde interpunctū, acuūe pictum nominauere. Libri etiam à uarietate subiecta. Eti, ab aliquot Græcis hoc titulo inscripti sunt. Plinius quoque aliquando Ebur cestrum, id est, picturatum dixit. Betonica uero ab inuentoribus Vetonibus, Hispaniæ populis, nominata est.

FORMA.

Herba est caulem tenuem obtinens, cubiti altitudine, aūt maiorem, quadrangulum. Folia longa, mollia, quernis similia, per ambitum incisuris diuisa, odorata, prope radicem maiora. In summo caulium semen ueluti Thymbræ spicatum inest. Radices subsunt tenues ut Ellebori.

LOCVS.

Nascitur in pratis, sylvis, montosis, frigidis & opacis locis, ideoq; Grecis Ψυχόπο- Ψυχόποφοι. φορū uocata est.

TEMPS.

In Maio & Iunio mensibus floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calida & siccā in primo ordine completo, aut in medio secundi.

VIRSES. EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ carpunt & siccantur plurimos ad usus. Radices cum hydromeli te potę, pituitosam uomitionē eliciūt. Folia dantur ruptis, cōuulsis, uuluæ affectiōnibus, & eiusdē strangulationib. drachmę unius pondere cum hydromelite. Ternę in uini sextarijs duobus cōtra serpentū morsus ebibunt. Herba ipsa illita uenena torū morsib. prodest. Aduersus etiā uenena drachma ex uino pota cōuenit. Hanc si quis præsumperit, letale haustū uenenū nihil nocebit. Vrinā cit. Aluum subducit. Medet comitalibus & furiosis cum aqua pota. Iecinoris & lienis uitijis drachmę pondere cum aceto mulso pota succurrit. Concoctionē adiuuat, si quis à coena eam

g fabæ

BETONICA

Betonick.

A fabæ magnitudine cum melle cocto deuorauerit. Eodem modo & acida rustantibus propinat. Stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea dilutum uino sorbeatur. Datur sanguinem excreantibus trium obolorū pondere cum diluti uini cyatho uno. Ischiadicis, renum & uestigie dolorib. ex aqua. Hydropicis autem binis drachmis, febrentibus cum hydromelite, non febricitantib. cū mulso. Regio morbo laborantes recreat. Menses ducit drachmæ pondere cum uino pota. Aluum purgant drachmæ quatuor cum hydromelitis cyathis decem portæ. Cum melle tabidis, purulentis auxiliatur. Folia cum inaruerint trita ad hos efficiuntur.

EX GALENO.

Vim habet incidendi, ut gustus indicat. Amariuscula enim est, & subacris ipsa herba, id quod & particulatim edita ostendit actio. Nam consistentes in renibus lapides rumpit, & pulmonē & thoracem & iecur expurgat, abstergitq. Menses mouet, & comitialibus prodest. Rupta atq; conuulsa curat, & omnibus bestiarū mortibus illita ulceri auxiliatur. Acidum rustantibus & ischiadicis bibita succurrit.

EX PLINIO.

Morsibus serpentum imponitur Betonica præcipue, cui uis tanta perhibetur, ut inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ se se interimant flagellando. Datur & ad ictus semen eius denarij pondere cum tribus cyathis uini, uel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur. Obolis tribus in aqua, contra purulentas, contraq; cruentas excretiones facit. Faciles præstat uomitiones radix eius Ellebori modo quatuor drachmis in passo aut mulso. Ischiadicos dolores & spinæ leuat eiusdem farina ex aqua mulsa. Aluum soluit drachmæ quatuor, in hydromelitis cyathis nouem. Folia siccantur in farinam plurimos ad usus. Fit uinum ex ea & acetum, stomacho & claritati oculorū. Paralysin sanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodest. Ad lateris & pectoris dolores farina eius bibitur.

DE BETONICA ALTERA ▶ CAP. CXXXII ▶

NOMINA.

DVAS esse Betonicæ species præter Paulum Aeginetam lib. viij. Plinius etiam lib. xxv. cap. viij. abunde docet: & in aliquibus Dioscoridis codicibus huius quoque secundæ Betonicæ mentio fit. Hanc itaque posteriorem, tam officinæ quam herbarij medici Tunicam, detractis à Betonica duabus literis prioribus, nominat. Germanis Graßblumen & Negelblumen/ quod flores eius garyophyllorū odorem referant, appellare placuit.

GENERA.

Duūm est generum. Una siquidem sylvestris est, quam Germani wild Negel. sylvestris. blumen/ hoc est, sylvestrem Garyophylleam, & Dondernegele/ Feldnegele/ & Blütströpfse. Altera altilis est, que alio nomine Betonica seu Vetonica coronaria, Alulis. quod illius in coronis nimius usus sit, dicitur. Germani heynisch Negelblumen/ quasi domi natam Garyophylleam appellant.

FORMA.

Specie multum à priore Betonica differt. Radicem enim totam rubram, odoratamq; habet. Folia porracea, oblonga, stamine quo medium diuiditur puniceo ac rubente, cum recto calamo triangula, floribus in uertice purpureis. Hæc Dioscoridis deliniatio utriq; generi cōmunitis est: priuatim tamen sylvestris Betonica herba fruticosa est, folijs porri, oblongis, angustis, per extremū mucronatis, cæsijs, concoloribus calamis, teretibus, geniculatis, cubitalibus, floribus speciosis, simplicibus, qui quinis, senisue folijs constant, lentè fimbriatis, magna ex parte purpureis, Altilis seu coronaria, folijs est porraceis, quamuis & interdum niuei conspiciant. Altilis seu coronaria, folijs est porraceis, tonica. Hunt Institute for Botanical Documentation

BETONICA
SYLVESTRIS VNA.

Dondernegle.

BETONICA
SYLVESTRIS ALTERA.

Wildnegele.

g - 3

A oblongis, per extremum mucronatis, cōcoloratu cæsijs, teretibus cauliculis sesqui-cubitalibus, geniculatis, coēuntibus pyxidatim internodis, floribus omnium speciosissimis, Garyophyllorum odoratu, sed longè suauissimo, quandoquidem aliisoccoo rutilat, aliis saturata nitet purpura, aliis candido, aliis emaculato blanditur colore, aliis uersicolore uariatur cōmisti. Omnibus teres longiusculusq; calyx spectatur, orbiculo superiore denticulatus, à quo quina senáue folia prodeunt, lente qui dem fimbriata. Nonnulli tamen flores frequentiore coma stipantur, geminis utrinque emicantibus stamineis apicibus.

LOCVS.

Sylvestris in pratis, montibus, nitidisq; locis nascitur. Coronaria uero passim in fictilibus uasis alitur, necq; facile ædes inuenies, ante quas non expositam intuearis.

TEMPS.

In æstate utriusq; magna est copia. Coronaria tamen longiori tempore durat, atq; æstiuas, autumnales, hyemalesq; struit coronas.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & sicciam esse tum amaritudo, tum odor & alia multa declarant.

VIRSES. EX DIOSCORIDE.

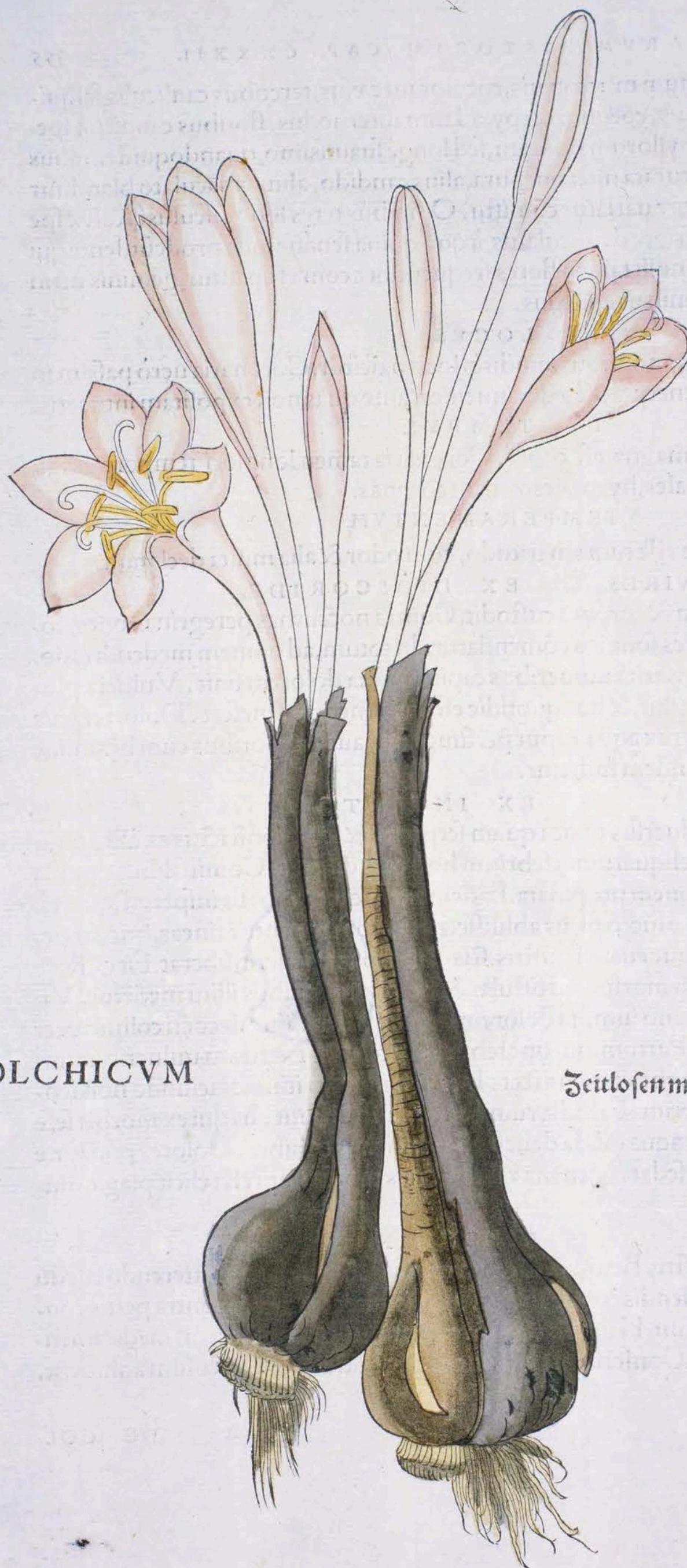
Animas hominum & corpora custodit. Contra nocturnas peregrinationes, loca insidiosa, & difficiles somnos cōmendatur. In totum, ad omnem medendi rationem celebrata. Recens trita uulneribus capitis indita dolorem finit. Vulnera glutinat. Fracta ossa extrahit, & hoc quotidie efficit, donec persanescat. Dolori capitis medetur, si decocta ea ex aqua caput perfundatur, aut temporibus cum bitumine illinatur, aut radix eiusdem suffiatur.

EX INCERTO.

B Farina eius tam aduersus toxica quam serpentū & scorpionū ictus ex albo uino bibitur. Quartanæ reliquarumq; febrium horrores discutit. Comitialibus opitulatur sub ipsam accessionem propinata. Eadem per se carcinomatis inspergit, quæ tamen præstiterit herbæ succo prius abluisse. Estur contra uentris tinea. Succus pestis arcet contagia, atque etiam haustus, si iam morbus inuaserit, liberat. Fit ex flore oleum ad canis rabiosi morsus, ad fistulas & parotidas, quibus illitu medetur. Vi-sus aciem exacuit. Ieiuno sumpta dolorem dentium sedat, iure decocti colluto ore. Discutit grauedines. Partum, qui sine febre sit, accelerat. Nervorum uulneribus impunitur. Præsumpta ebrietatem arcet. Intertriginem in itinere faciendo non sentient qui ex uino biberint. Fastidia cum aceto mulso discutit. Iis qui ex morbis fese recolligunt aluum ex aqua calida dejectit. Vomitiones cohibet. Dolores podagræ ac inflationes uentris sedat. Venena rabiosi canis morsu impressa elicit plagæ diutius illigata.

APPENDIX.

Recentiores sylvestris Betonicę succum mirifice cōmendant inatterendo & educendo calculo, & medendis comitialibus. Altilis autem radicem contra pestis contagia utilem esse tradunt. Hanc ob causam ex floribus etiam eiusdem, medicamentum conficiunt, quod Conseruam hodie uocant, quod ad eundem usum adhibent.

COLCHICVM

Zeitlosen mit den blümen.

COLCHICI
FOLIA ET SEMEN.

Zeitlosen mit blettern vnd somen.

C

NOMINA.

Hermodactylus.

Colchicum cur-
dictum.

Ephemerum.

ΟΛΧΙΚΟΝ, ἡ εφημερούς Græcis, Bulbus agrestis Latinis, officinis & herbarijs Hermodactylus dicitur. Germanis Zeitosen. Colchicum à Colchide ueneniferace, in qua nascitur, nomē desumpsit. Dictum uerò est Ephemerum, quoniam uno die sumptum interficiat, atque adeo ab altero Ephemero, quod minimè letale est, & de quo suo loco diximus, non solum figura, uerum etiam facultatibus differt. Et si uerò Ephemerum Colchicum etiam significet, tamen præcipue id Ephemerum quod ueneno caret, hoc nomine intelligitur.

FORMA.

Autumni exitu florem subcandidum, crocino similem profert. Post florem folia Bulbo similia, pinguiora tamen. Caulem palmo altum, ruffum ferentē semen. Radicem habentem corticem in nigro rufescentem, quæ cortice suo nudata, alba, tenera, succo plena, & dulcis inuenitur. Habet Bulbus eius in medio rimam fissurām, unde flos erumpit. Huius descriptionis in uniuersum notæ omnes ita Hermodactylo nostro conueniunt, ut nemo, nisi Tiresia cæcior sit, Dioscoridis esse Colchicū ambigere possit. Exitu enim autumni in pratis florem ædit albicanter, croci floribus similem. Posterius, Februario nimirū mense & primo statim uere, folia Bulbi, sed pinguiora. Caulem palmeū ferentem semen rufum. Radicem cortice in nigro, colore rufescente, quæ decorticata candicat, tenera, succo plena, & dulcis appetet. Bulbus etiam eiusdem diuisionē in medio obtinet, ex qua flos erumpit, ut pictura exquisitè tibi monstrat. His accedit, quod Serapio Arabs sub nomine Hermodactyli, Dioscoridis Colchicon prorsus depingat. Alium tamen esse à nostro Hermodactylo illum putamus, quem Aëtius, Paulus Aegineta lib. viij. & Actuarius pecu recentiorum græ liariter & priuatim articulorum doloribus conducere scribunt. Paulus enim separatim tanquam diuersorum mentionē fecit, & de Colchico & Ephemero diuersa ab Hermodactylo capita constituit,

LOCVS.

Magnus Colchici in Messenia, & apud Colchos prouentus. Nascitur & passim in omnibus pratis Germaniae nostræ.

TEMPVS.

Flores in Autumni exitu, ut diximus, apparent. Folia autem post flores generantur, & primo statim uere è terra erumpunt. Semen in æstate Iunio potissimum mense producitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum nonnulli Colchicum in secundo ordine seu à medio recessu statuunt.

VIRSES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius comesta fungorum modo strangulando enecat. Hanc autem depinximus ne pro Bulbo deuorata aliquem lateat. Mirum est enim quantum ignaros propter suavitatem inuitet. Hæc Dioscorides. Proinde satis liquet Hermodactyli huius nostri usum minimè tutum esse: uenenum enim est, & usq; ad sanguinis excretionem per inferna subducit. Eius tamen, radicis potissimum & foliorum, ad encandos ac abigendos pediculos usus esse potest.

REMEDIA CONTRA COLCHICVM.

Remedio sunt edentibus quæcunq; contra fungos opem ferunt. Bubulum etiā lac potum, adeò ut quoties hoc affuerit, nullum præterea querendum præsidium sit.

EX PAVLO.

Ephemerum, quod nonnulli Colchicon, eò quod in Colchide nascatur, uocant, aut Bulbum agrestem, epotum protinus totum corpus prurire facit, uelut urtica & scilla

A scilla tactum irritatumq; interiora erodit, stomachum urit cum ponderosa grauitate. Inualescente autem malo, cruenta strigmentis mista per aluum egeruntur. Succurrentum, ut Salamandræ, uomitionibus & clysteribus. Sed ante quam uires sibi adsciscat uenenum, dari debet foliorum quercus, aut glandiū, aut malicorij, aut serpylli decoctum cum laete bibendum: aut Polygonij succus, aut surculorum uitis, aut rubi, aut tenerarum ferularum medullæ, aut myrti cum uino. Benefacit etiam castanearum interior tunicula, si cum aliquo è succis, quos prædictimus, assumatur. Origanum quoq; cum lixiuia potum, in idem efficax est. Adeò uero exactum præsidium est lac uaccinum calidum potum, & simul in ore contentum, ut hoc præsente nullum aliud desideretur.

DE CLEMATIDE DAPHNOIDE CAP. CXXXIII.

NOMINA.

ΑΗΜΑΤΙΣ Δαφνοειδης Græcis, Clematis Daphnoides Latinis, Peruina officinis, Vincaperuïnca uulgo nominatur. Germanis, eo quod semper uireat, Yngrun uel Syngrun. Clematida Græci, quoniam κλιμακτικη, hoc est, sarmenta seu uiticulas per terram spargat, dixerunt. Daphnoides uerò à foliorum Lauri, quam eius folia habent, figura. Plinius lib. xxiiij. cap. xv. Clematida Ægyptiam nominat: libro autem xxi, cap. xi. Vincameruincam, alioq; nomine Chamædaphnen dici tradit, quod scilicet humili uideaat Laurus, ut nomen sonat. Non est autem cur eam Chamædaphnen putas quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta est: hæc enim à Vincaperuïnca genere & facultibus diuersa est, & seorsim illam Chamædaphnen depingit Plinius lib. xxiiij. cap.

B xv, ut hinc manifestissimum sit Plinio duplē esse Chamædaphnen. Vnam quam sic appellant Dioscorides, Galenus & alij Græci. Alteram quam priuatim Vincam peruincā alio nomine uocat Plinius. Sic autem, quod humili serpat, & se in modum funiculi porrigat uicina quæq; uinciens, appellat.

FORMA.

Sarmenta oblonga habet, iunceæ crassitudinis. Folium exiguum, Lauro figura & colore simile, multo tamen minus. Iam si quis imaginem & effigiem Clematidis daphnoidis exquisitus exploret, ea deprehendet esse quæ hodie uulgò Vincaperuïnca nominatur. Hæc enim humiles & graciles spargit iuncos, foliaq; Lauri figura & colore obtinet, multo tamen minora: flore hyacinthino seu in purpuram coeruleo, inodoro, rotundo, folijs quinque sed continuis distinto. Ea etiam, ut Plinius ait, semper uiret, in modum lineæ folijs geniculatim circundata. Hybernas sua perpetua fronde texit coronas.

LOCVS.

Gignitur pingui, umbroso, latet solo, sed inculto, in agroru uinearumq; marginibus.

TEMPVS.

Hæc et si nunquam non uirescat, uere tamen duntaxat florescere uidetur, Martio potissimum mense & Aprili.

TEMPERAMENTUM.

Siccitas in Clematide, Paulo Aegineta teste, cæteris qualitatibus præualet. Id quod gustus etiam ostendit: gustanti enim adstrictionem quandam & amarorem habere uidetur. Adstringit autem modice, sed fortiter amara est. Siccata itaque, at circa mordicationem.

VIRÉS. EX DIOSCORIDE.

Huius caules ac folia in uino pota, alui profluvia & dysenterias finiunt. Vteri doiores cum lacte & rosaceo, aut cyprino in pesslo apposita sanant. Commanducata dentium

CLEMATIS
DAPHNOIDES.

Syngrum.

A dentium dolorem mitigant. Venenatorum morsibus imposita prosunt. Feruntur & aspidum morsibus cum aceto pota auxiliari.

EX GALENO.

Clematis daphnoides nequaquam est exulceratoria, neque acris, immo alui profluuijs & dysenterijs cum uino pota prodest, dentium dolores mansa mitigat. Vt enim doloribus in pessu admotum usui est, tantum abest ut urat aut ulceret.

EX PAULO.

Clematis quibusdam Daphnoides, alijs Myrsinoides, nonnullis Polygonoides, farmenta habet praelonga, crassitudine iunci, folium uero Lauri. Siccandi facultate pollet, qua alui fluores, difficultates intestinorum, & dentium dolores finit. Contra uenenatorum morbus prodest.

APPENDIX.

Iam cōmemoratae facultates satis ostendūt Clematida daphnoida esse Vincam-peruincam: nam codex antiquus manuscriptus, quem in rebus dubijs lubens cito & sequor, easdem prorsus uires Peruincæ tribuit. Sanguinis enim ē naribus profluuij mirū in modum prodesse tradit. Item ijs qui sanguinē uomunt aut spuunt. In summa omnem sanguinis fluxum folia eius sistere afferit, ita ut euidentissimum sit Peruincam officinarum eandem esse cum Clematide hac nostra. Quibus etiam accedit pictura & descriptio eiusdem, quæ utraque adamussim Peruincæ nostræ respondent.

DE CARDAMO ▶ CAP. CXXXV ▶

NOMINA.

B A P D A M O N græcè, Nasturtiū satium latinè dicitur. Officinis latinum nomen retinuit. Barbari nostræ ætatis herbarij Cressionem hortensem *Cressio hortensis* uocant. Germanicè *Gartenkress* dicitur. Cardamū uero Græcis non nulli dictum esse arbitrantur, ἡράκλειος, quod cor foueat, & in synco pe illa, quam Cardiacam nominant, plurimum ualeat. Alij diuersa ratione usi, sic dictum quod caput edomet, quasi *καρδιάμων*, putant. Nam arcem mentis obsidens suo ferit acremento, & ignea ui præditum caput tentat. Sunt ē Græcis qui *ταράσσω* *κόπες μέσην*, id est, quod pupillas oculorum coëuntibus unà palpebris abscondat, ita dici censeant. Nam luminibus admotum subinde cogit conniuere. A quo, ut uolunt, euentu *καρδιάμων* uerbum declinarunt, quod conniuere nostra lingua dici mus. Nasturtium autem appellatum est, Varrone & Plinio testibus, à naribus torquendis, quod odore & seminis acrimonia sternutamenta prouocet. *Nasturtiū quare appellatum.*

FORMA.

Nasturtium caulibus assurgit sesquipedalibus, statim à radice minitorū foliorum pediculo, floribus candidis, semine per ramorum latera copioso, firmo, calyculis orbicularibus contento, acri sapore.

LOCVS.

Passim in hortis satum prouenit.

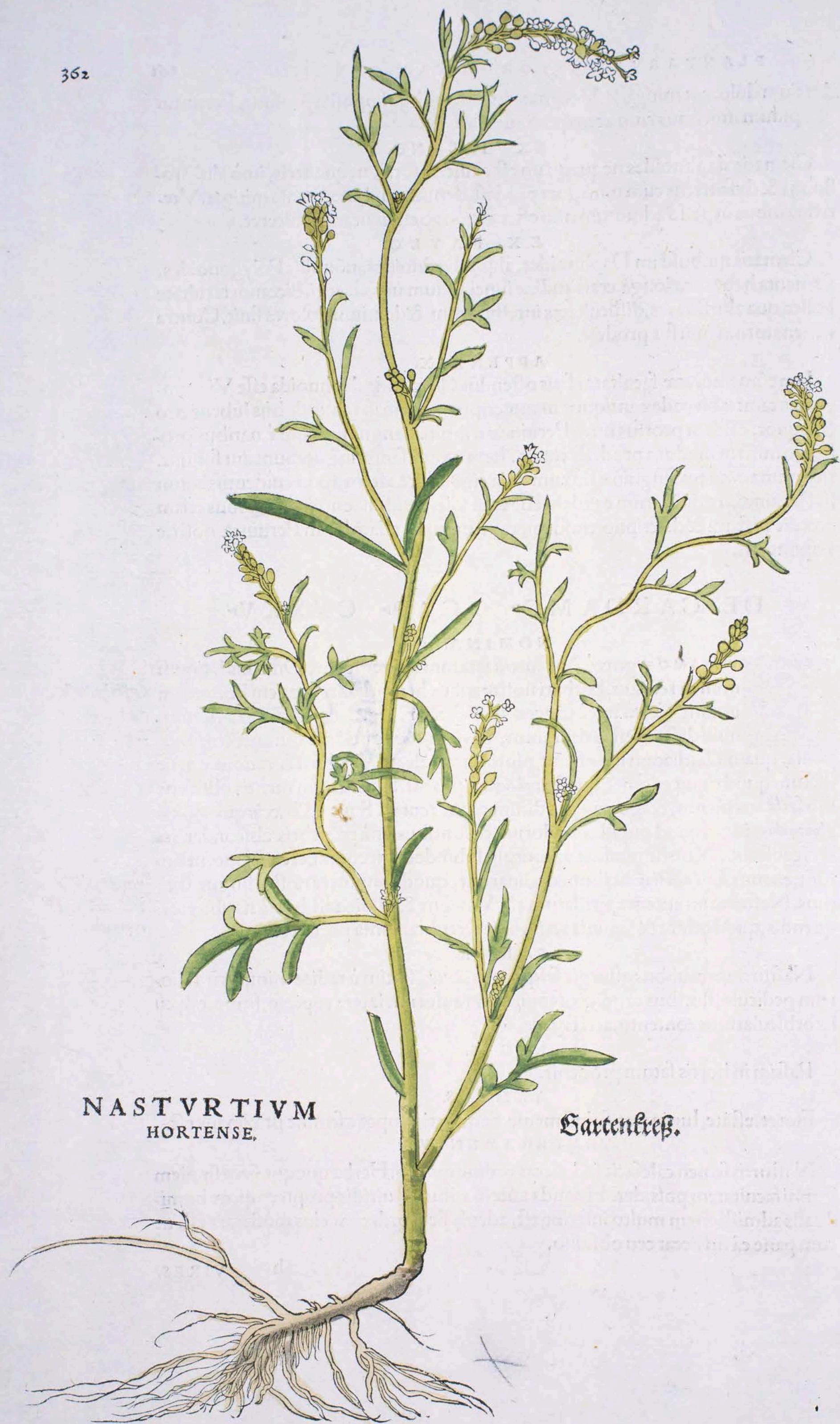
TEMPVS.

Floret æstate, Junio potissimum mense. Sequenti tempore semine prægnans est.

TEMPERAMENTUM.

Nasturtij semen calefacit & desiccatur ordine quarto. Herba quoque sicca similem semini facultatem possidet. Humida autem adhuc & uiridis propter aqueæ humiditatis admisionem multo inferior est, adeoq; sic mordacitas eius moderata est, ut cum pane ea uti liceat ceu obsonio.

h VIRES.

NASTVRTIVM
HORTENSE.

Gartenkress.

A

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium semen calefacit, acre est, & stomacho inimicum, Aluum turbat. Lumbicos pellit. Lienem immittit. Foetus in utero enecat. Menses cit. Venerem excitat. Sinapis & Erucæ semini simile est. Lepras & impetigines abstergit. Lienem illitum cum melle extenuat & reprimit, & fauos expurgat. Sorbitonibus incoctum ea quæ in pectore sunt educit. Potum serpentibus aduersatur. Suffitu easdem fugat. Capillos deciduos continet. Carbunculos rumpit ad suppurationem dicens. Ischiadicis cum polenta & aceto illitum confert. Oedemata & inflammationes discutit. Furunculos cum muria illitum ad suppurationes dicit. Herba omnia eadem, sed minore effectu, potest.

EX GALENO.

Nasturtij semen adurentis est facultatis particeps sicut Sinapi. Proinde coxendicis & capitis dolores, atque adeò quodcunque rubrificationē postulat, eo perinde atque Sinapi excalefaciunt. Miscetur quoqz remedij quæ exhibentur asthmaticis, tanquam id quod crassos humores ualenter incidere ualet, uelut & Sinapi. Nam per omnia ei simile est.

EX PLINIO.

B Nasturtium Venerem stimulat, animum exacuit, aluum purgat. Detrahit billem potum in aqua decem denariorū pondo. Cum lomento strumis illitum, operumqz Brassica, præclarè medetur. Capitis uitia purgat, uisum clarificat. Cōmotas mentes sedat ex aceto sumptū. Lienem ex uino potum, uel cum fico extenuat. Tussim ex melle, si quotidie ieiuniū sumant. Semen ex uino omnia intestinorū animalia expellit, efficacius addito Mentastro. Prodest & contra suspiria cum Origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice, extrahitqz corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adiicitur ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus uerò è melle utilissimè. Sestius adiicit hoc serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contritum, & alopecias emendare addito Sinapi; grauitatē aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso in aures succo. Porriginem & ulcera capitis cum adipe anserino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad suppurationē perducit & rumpit. Phagedænas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur. Item licheni & unguibus scabris; quippe natura eius caustica est.

DE CRINO ▶ CAP ▶ CXXXVI ▶

NOMINA.

KPINOΝ ιονία λέιον Græcis, Lilium siue Iunonis rosa Latinis, Liliū album officinis, weiss Lilgen/ oder Gilgen Germanis dicitur. Veteres Græcorū poëtæ fingunt ē Iunonis lacte respersa terra natum Lilium. Nanqz cum Hercules puer, quem ex Alcmene sustulerat Iupiter, Juno dormientis uberibus admotus esset, & lacte se repleset, post suuctum digressus mamma lacte copiose profluxit. Quod in coelo à puero uago & incerto suuctu perfusum est, lacteam effecit uiam: quod humili sparsum est, Lilium lacteo flore nitente creauit, unde rosa Iunonis dictum.

FORMA.

Lilium caule simplici, raro duplici, tricubitali, comofo, folijs longis, Satyrij effigie, ex herbaceo nitentibus, flore eximijs candoris, folijs foris striatis, & ab angustijs in latitudinem se paulatim laxantibus, forma calathi, resupinis per ambitum labris, luteis emicantibus ex fundo calycis apicibus, alterius quam flos odoris, constat.

h 2 Flos

364

LILIVM

Weiß Silgen.

LILIVM
CROCEVM.

Goldtgilg.

h 3

C Flos ille languido semper collo est, nō sufficie capitis oneri. Radix bulbosa. Hęc descriptio planè huic Lilio cōuenit, quod hodie candidum uocamus. Nos alterius etiam generis picturam adiecimus, quod Croceum appellauimus, à flore eius, qui non, ut in priore, candidus, sed croceus est. Folia quoq; eius angustiora sunt quam prioris, aliás simile, ut pictura luculenter ostendit.

LOCVS.

Passim apud nos in hortis prouenit.

TEMPS.

Floret initio mensis Iunij.

TEMPERAMENTVM.

Lili flos temperaturā mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena effen-
tia, ex qua utiq; in gustu amaritudinē habet, partim ex aqua, eaq; temperata. Ra-
dix autem & folia primi ordinis sunt exiccantiū & abstergentium. Plus tamen inest
abstergentis facultatis in radice quam in folijs.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lirinum oleum. Ex Lili flore unguentū fit quod ab alijs Lirinum, ab alijs Susinum appellatur,
ad emolliendos neruos, priuatimq; uuluarum durities aptum. Folia herbe illita, ser-
pentium morsibus subueniunt. Feruefacta ambustis prosunt. Eadem in aceto con-
ditā uulneribus opitulantur. Succus foliorum cum aceto & melle in æreo vase co-
ctus, cōtra uetus ulcera, & recentia uulnera medicamentū fit. Radix affa, aut cum
rosaceo trita ambustis medetur, uuluam emollit, menstrua dicit, & ulceribus cica-
tricem inducit. Cum melle subacta neruorum præcisionibus & luxatis auxiliatur.
Alphos, lepras, furfuresq; emendat. Achores abstergit, faciemq; emendat & eru-
gat. Testicularū inflammationes trita cum aceto, aut Hyoscymī folijs, & farina tri-
ticea demulcet. Semen contra serpentium morsus potum ualet. Illinuntur sacrī igni-
bus semen & folia cum uino trita.

EX GALENO.

Quod ex flore Lili conficitur oleum & unguentum, citra mordicationem dige-
rendi simulq; emolliendi facultatem obtinet. Vnde fit ut uteri duritiebus sit aptissi-
mum. Porro radix foliaq; per se trita desiccant & abstergunt & digerunt modera-
tē: proinde quoque ambustis competunt: siquidem hæc quoq; moderate desicca-
tem extergentemq; facultatem postulat. Radicem ergo assam tostamue, ac deinde
cum rosaceo cōtritam, ambustis quoad obducatur cicatrix imponunt: quippe cum
alioqui & aliorum ulcerum omniū bonum sit inducendæ cicatrici remediuū. Quin-
etiam uteros emollit, mensesq; prouocat. Folia uero præcoquentes, & ipsa ad ob-
ductam usq; cicatricem imponunt, non in ambustionibus duntaxat, sed alijs quoq;
uulneribus. Sed sunt qui aceto ea cōdientes ad uulnera suo tempore utant. Quum
alphos, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere uolu-
mus, cōmiscemus illi aliquid aliorum medicamentorū ualidius extergentiū, cuius-
modi mel est. Caeterū si id moderate illi ac cōuenienter admisceatur, & ad neruorū
diuisiones competit, & ad alia uniuersa quæ ualenter exiccati postulant absq; mor-
su. Imposuimus uero etiam quandoq; & foliorū succum cum aceto & melle coctū.
Quinque partibus succi plus utroq; erat, atq; insigne medicamen ad omnia ea quæ
exiccati postulant absq; morsu fuit, ceu uulnera omnia ingentia, & maximē quæ in
capitibus muscularū eueniunt, & quæcunq; humida flaccidāue, diuturna & ægrē
ad cicatricem perducuntur.

EX PLINIO.

Lili radices multis modis florem suum nobilitauerunt, contra serpentium iictus
ex uino potæ, & contra fungorum uenena. Propter clavos pedum in uino deco-
quuntur,

A quantur, triduoq; non soluuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ pilos adustis redunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum alio trahunt. Lieni & ruptis & uulsis prosunt. Et menstruis foeminarum in uino decoctæ. Impositæq; cum melle nervis præcisis medentur. Lichenas, lepras & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta uulneribus imponuntur. Epiphoris testiū in melle cum Hyoscyamo & farina tritici. Semen illinitur igni sacro. Flos & folia ulcerum ueterati imponuntur. Succus qui flore expressus est ab alijs mel, ab alijs syrium uocatur, ad emolliendas uuluas utilis. Sudores mouet, suppurationes concoquit.

EX SYMEONE SETHI.

Odoratum frigido capiti prodest. Oleum uero quod ex ipso paratur, uim habet discutiendi & emolliendi. Huius autem radice quidam utuntur ad uulnerum saturationem.

DE CVCVRBITA SATIVA CAP. CXXXVII.

NOMINA.

 ΟΛΟΚΥΝΘΑ ἐδώληται Græcis, Cucurbita Latini uocatur: officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanis Kürbs. Græci ex aduerso uocabulum imposuere, κολοκυνθη nominantes, quod scilicet pumili brevesq; sint partus, quos ipsa paſſim enititur, cum tamen corporis mole omnes herbarum arborum fructus uideantur superare. Cucurbita uero Latini à concuruatu hauddubiè dixerunt, quod facile si quid obstiterit aut fuerit impedimento quo minus extendatur, incuruescat.

GENERA.

B Plinius lib. xix, cap. v. duo satiuæ Cucurbitæ genera facit. Vnam camerariæ uocatam, quæ facilis & admodum flexibili ramorū curuitate, tecta, pergulas & testudines operit. Alterā plebeiam, quæ scilicet suis flagellis humili repit. Nos ad formam respicientes tria eiusdem genera fecimus. Vnam maiorem, altera uero minorem. Maiorem uocauimus sic à floribus & fructu, quos maiores habet. Minorem contrà, que prædicta minora obtinet. Tertiam longiore, à fructu oblongiore diximus.

FORMA.

Cucurbita amplexicaulis est, reptantibus flagellis in altum scandens, in ramosq; uitis modo se diffundit: tamen ob caulis infirmitatem, humili spargitur, nī propius ad sit cui caducus innitatur: folio rotundo, Personatiæ aut Asari folijs haud dissimili; flore candido, fructu coloris herbacei primum, flavi paulò post, pyri forma turbinato, qui aut in longum prorogatur, aut in orbem collectus intumescit, aut in breue crassamentū cogitur. Cortex recenti tener, inueterato durus, quo carne prius exinanito peregre proficiscentes urceorū uice frequenter utuntur in eo uina condentes, quo per iter se à sitis iniuria vindicare possint.

LOCVS.

Amat rigua & aquosa loca Cucurbita, nec nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Tardius in Germania ob soli frigiditatem fructus Cucurbitæ maturescit, ideoq; uix ante exactum autumnū maturum eius fructum inuenies. Cibus autem quotidianus, donec lignescat, esse potest.

TEMPERAMENTVM.

Cucurbita frigidæ humidæq; temperaturæ est, utraq; qualitate secundi ordinis.

VIRSES. EX DIOSCORIDE.

Cucurbita cruda trita & illita, cedemata, abscessusq; mitigat. Ramenta eius

h 4 infan.

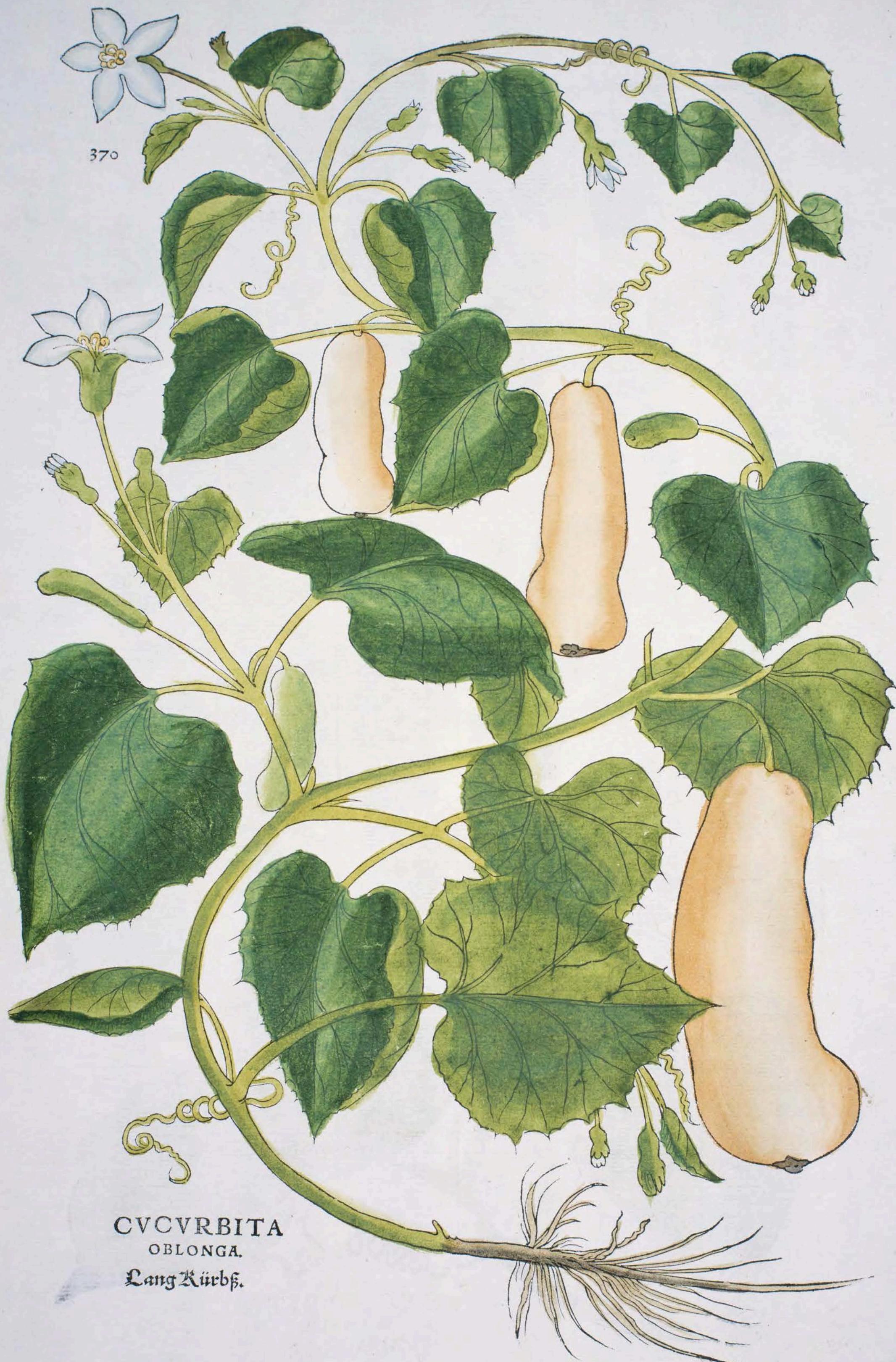

CUCURBITA

MINOR.

Klein Kürbs.

CUCURBITA

OBLONGA.

Lang Kürbß.

A infantibus contra capitis ardorem, quam siriæsin vocant, in sincipite utiliter illinuntur. Oculorum inflammationes, podagræ similiter iuuant. Succus ramentis contusis per se, & cum rosaceo instillatus, aurium doloribus auxiliatur. Adustantes cutis inunctus adiuuat. Totius Cucurbitæ elixæ & expressæ succus cum exiguo melle & nitro potus, aluum leniter soluit. Si quis in Cucurbita crudam excauata uinum infundat, & sub diò habeat, temperatumque ieunus bibat, aluum leniter moliet.

EX GALENO.

Succus ramentorum Cucurbitæ ad aurium dolores cum phlegmone iunctos, cum rosaceo utentibus prodest. Sic tota quoque illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. Comesta humida est, & sitim arcet. Cruda cibo insuavis est, stomacho perniciosa, & concoctu planè inexpugnabilis, adeò ut si quis alterius cibi inopia ingere re eam cōpellatur, ceu quidam iam ausus est, pondus cum algore uentriculo incumbere sit sensurus, stomachumque euertet, & ad uomitionem concitat, quæ una eum ab urgentibus symptomatis liberare potest. Hanc igitur, aliaque ex fugacibus cōplura, aut mox quam elixata est, aut frictam in sartagine, aut assam omnes homines esse consueuerunt. Ipsa quantum in se est, humidum frigidumque corpori alimentū præbet, ac id ipsum ea de causa exiguum, sed leuiter per aluum subit, cum ob suæ substantiæ lubricitatem, tum ob cōmunem omnium humidorum ciborum rationem, qui scilicet citra adstrictiones tales sunt. Nec sanè infeliciter cōcoquitur, modo non anteuertat corruptio. Plura lib. ij. de aliment. facult. Galenus.

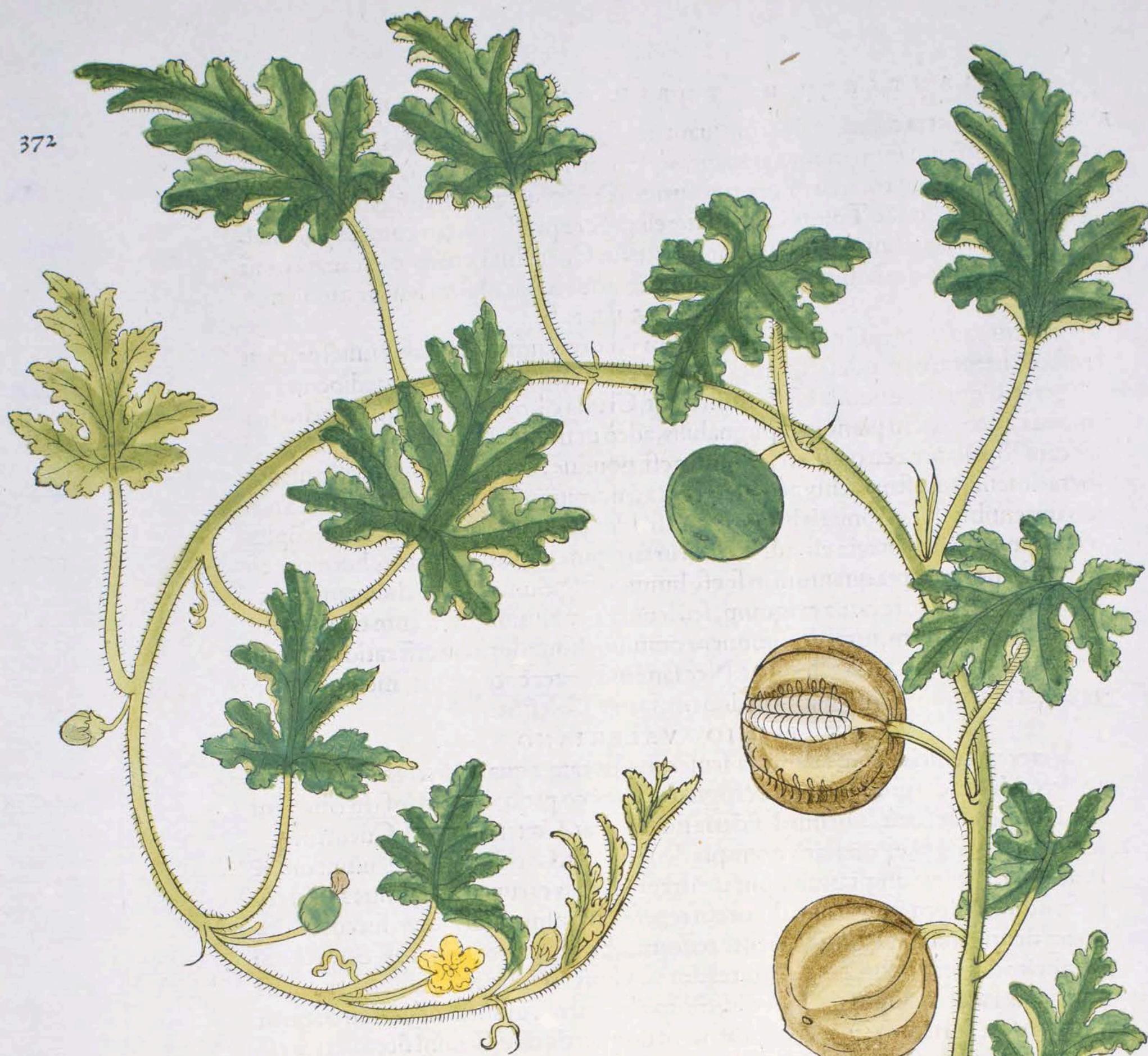
EX PLINIO VALERIANO.

Veteres medici de Cucurbita ita senserunt, ut eam aquam dicerent coagulatam. Galenus humidæ putat uirtutis & frigidæ, idque ex eo probat, quod ipsa in cibo sumpta stomachum relaxat, bibendi desideria non excitat. Cætera etiam in Cucurbita talia ut aperte frigidæ potestatis exempla demonstret. Crudæ & tritæ leniunt omnem tumorem. In cibo sumptæ molliunt uentrem. Succus earum, ut Galenus ait, ad cōpescendum uelociter auriculæ dolorem tepefactus infunditur. Idem succus & dolorem dentium mitigat, si diutius in ore teneatur. Sed & rosaceo mixtus, & unctioni corporis admotus, febrium restinguat ardores. Cinis aridæ corticis efficaciter potest combusta sanare. Eundem cinerem didicimus ab expertis uulnera in uerretro iam in putredinem uersa purgare, & ad cicatricem usque perducere. Semini sicco illa uis traditur, ut in puluerem tusum & inspersum implete uulnera quæ cauata sunt. Quidam illud in uino bibendum dedere, ut solutiones alii fluentis inhiberet. Viticulae quoque Cucurbitæ iam senescentes cum passo & acetato dysentericis datae, miro modo fauicia intestina componunt.

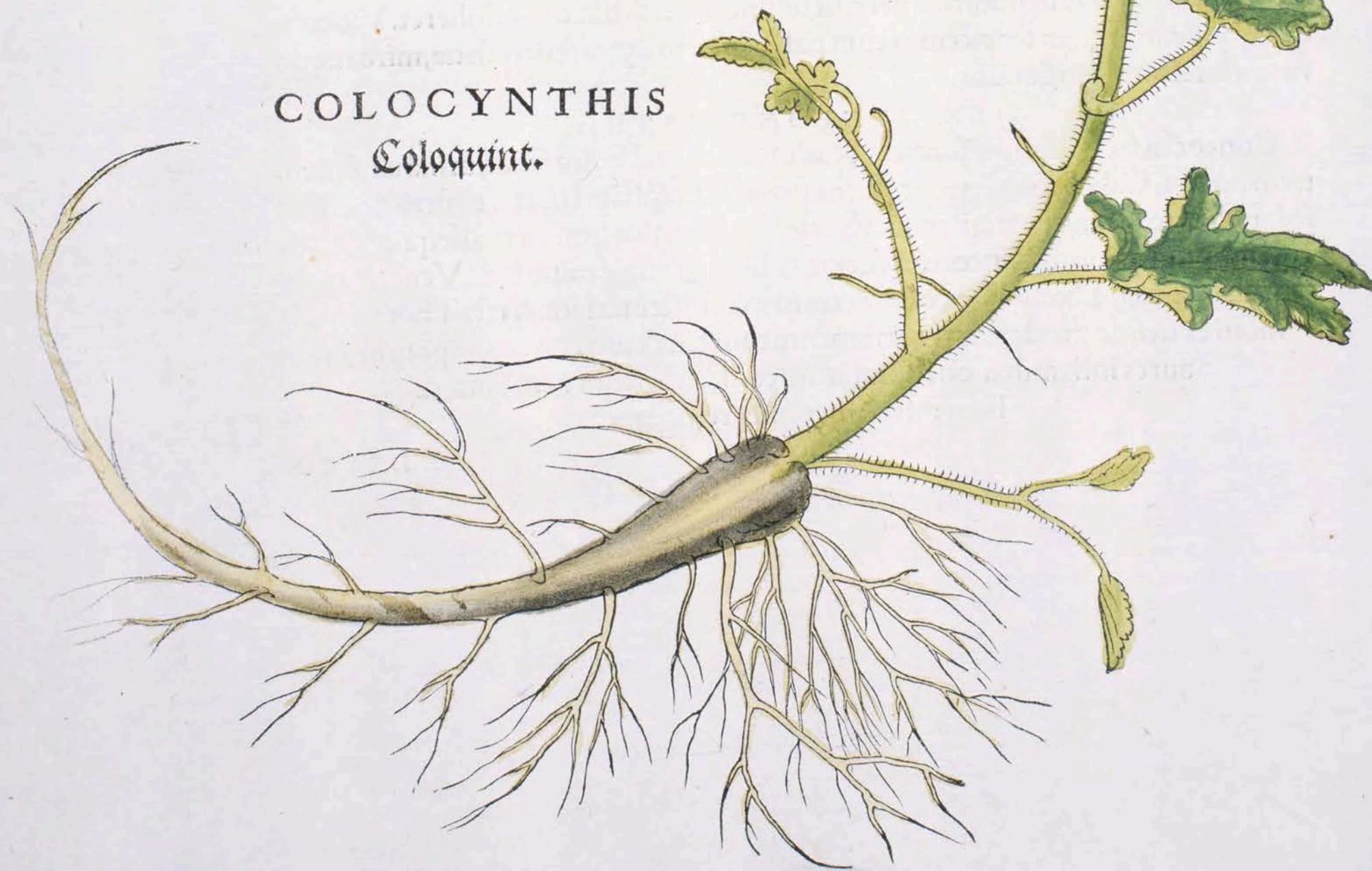
EX SYMEOENE SETHI.

Concoctu facilis, bonique succi est, & admodum nutrit. Sitim sedat, urinam cit, & uentrem mouet. Calidis & siccis tēperaturis prodest, & inflammationes uentris & iecoris sedat. Pituitosos autem ledit, colicosque affectus. Si malos humores affequitur, ab ijs corrumpitur, & malum succum generat. Semen genitale minuit, & Veneris appetitiam extinguit. Sanguis ex ea procreatus, consistentia tenuis est. Thoraci, pulmoni & uescicæ prodest. Succus ramentorum eius, cum rosaceo impositus, ad aures inflammatione laborantes confert. Integra uero illita, calidas inflammationes refrigerat.

DE CO-

COLOCYNTHIS
Coloquint.

NOMINA.

ΟΛΟΚΥΝΘΙΣ Græcis, sylvestris Cucurbita Latinis, Coloquintida *Coloquintida*. barbaris & officinis, Germanis wilder Kürbß/ uel Coloquint appellatur. Sic autem nominata est, quasi parua Cucurbita. Nam si eius fructum cum fructu sativæ contuleris, quantitate longe minor erit, ac pilæ *Colocynthis una de dicta.* forma in orbem coactus.

FORMATUM.

Viticulas foliaq; per terram strata emittit, satiuo Cucumeri, ei nimirum quem Citrulum hodie officinæ uocant, similia, diuisuris scissa, fructum rotundū, mediocri pilæ similem, uehementer amarum, fungosa candidaq; intus medulla: flores, quod Dioscorides omisit, pallescentes ac luteos, Cucumeri iam nominato similes.

LOCVS.

In Germania sua sponte non nascitur, sata tamen prouenit, sed rarissimè perfectionem attingit, quod frigidior sit eius terra quam quod in ea fructum proferre possit. In orientalibus enim & calidioribus locis nata ad nos defertur.

TEMPVS.

Eius flores in fine ferē eū statim, fructus autem extremo autumno apparent, qui primum quidem herbacei, mox pallidi fiunt. Legendi uero sunt cum cœperint in pallidiorem colorem demutari. Et durat integris natura & uiribus ad quinq; annos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccatur in tertio ordine.

VIRES EX DIOCORIDE.

Medulla fructus purgandi uim habet, quatuor obolorum pondere cum mulsa aqua sumpta, & cum nitro, myrrha & melle coacta in catapotium. Arefactæ pilæ tritæ utiliter miscentur clysteribus ischiadicorum, resolutionis neruorum, & colico dolore affectorum, pituitam, bilem & strigmenta, interdum etiam cruenta eduentes. Appositæ foetus enecant. Dentium dolores, si quis repurget hanc, & luto obliniat, & in acetō nitroq; inferuescat, & ad colluendos dentes det, tollit. Si uero quis aquam mulsam aut passum in ea decoixerit, & sub dio refrigeratum bibendum dederit, crassos humores & strigmenta purgat. Stomacho supra modum aduersatur. Sedi etiam ex ea balani subiectiuntur, ad excrementa ejicienda. Quinetiā uirentis succo, ischiadici utiliter perfricantur.

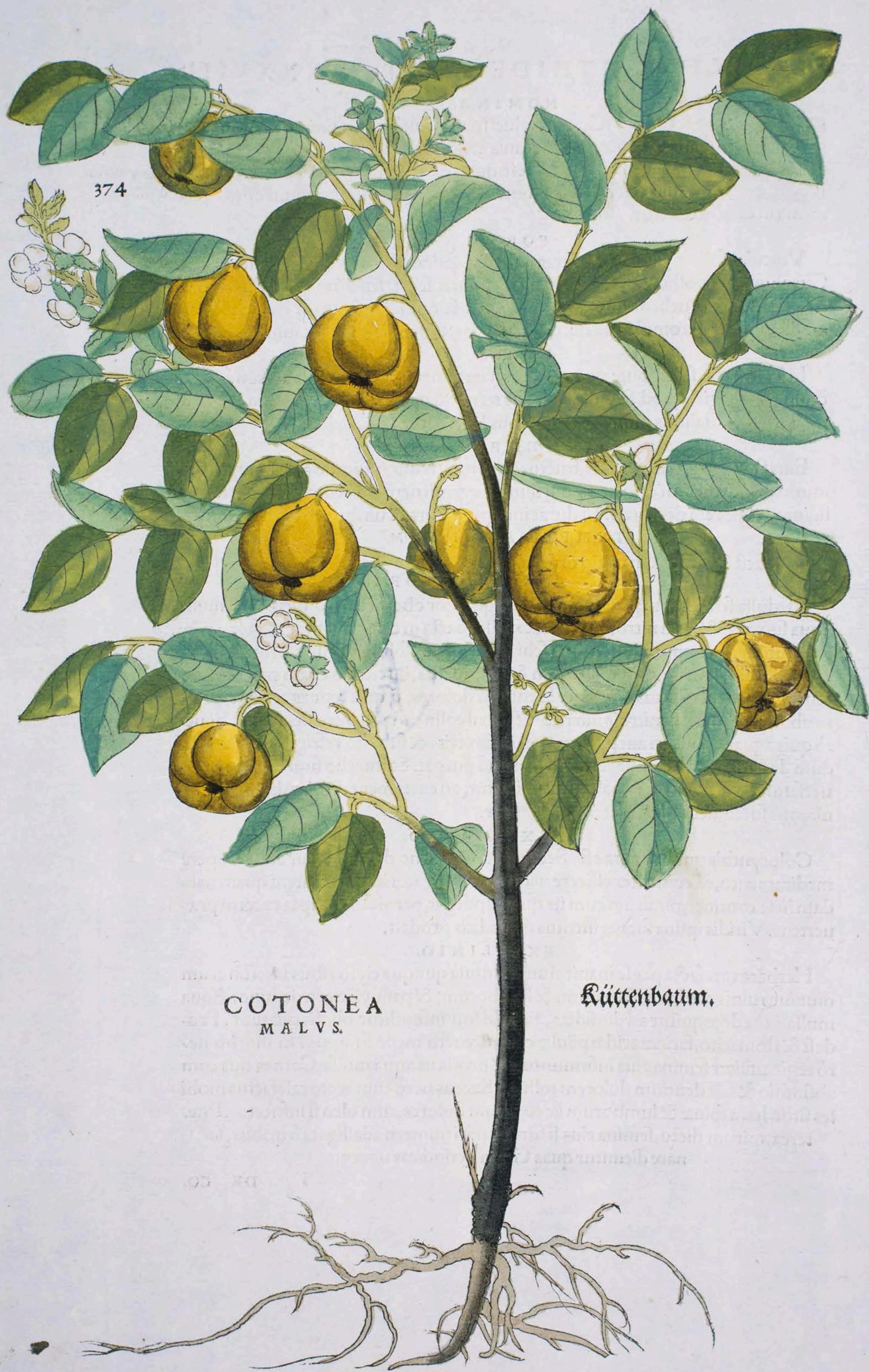
EX GALENO.

Colocynthis gustu amara est. Sed quæ amarissimo dum potatur adsunt opera medicamento, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem quam ulardam in se continet, nimirum cum ijs quæ expurgat, per aluum & ipsa excerni præuertens. Viridis ipsius succus intritus ischiadicis prodest.

EX PLINIO.

Herbacea arefacta per se inanit aluum. Infusa quoque clysteribus intestinorum omnium uitij medetur, & renum, & lumborum, & paralyssi electo semine. Aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidias, sic tuſsienti infunditur obolis quatuor. Prodest & stomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. In morbo uero regio utiliter semina eius insumuntur, & protinus aqua mulsa. Carnes eius cum absinthio & sale dentium dolorem tollunt. Succus uero cum acetō calefactus mobiles fistit. Item spinæ & lumborum ac coxarum dolores, cum oleo si infricitur. Præterea, mirum dictu, semina eius si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur quas Græci periodicas uocant.

i DE CO-

COTONEA
MALVS.

Küttbaum.

DE COTONEA MALO CAP CXXXIX 375

A

NOMINA.

 VΔΩΝΙΑ μῆλα Græcis, Mâlus Cotonea & Cydonia Latinis, officinis Citonia, Germanis Rüttensbaum nominatur. Cydoniam uero Græci à Cydone Cretæ oppido, unde primum aduecta est, dixerunt. Cotonea uero à Sidonte Corinthi uico nominata est. Sunt tamen qui sicut uocatam uelint, quod mala eius lana quadam tegi uideantur, quæ coton dicitur. At qui in re non admodum magni momenti, parum refert utram amplexaris sententia.

GENERA.

Cotoneæ arboris mala Dioscoride & Galeno autoribus duum sunt generum. Alia enim minora, rotunda, odoratioraque sunt, quæ uera Cotonea appellantur. Alia autem maiora, dulciora, ac minus acerba, Galeno in fine libri sexti de tuenda sanitate teste, Strutheia nuncupantur.

Cydonia unde
dicta.
Cotonea.

Strutheia.

FORMA.

Arbor notior est quam ut debeat representari. Mâlo uulgari haud dissimilis est, nisi quod infra magnitudinem illius subsidet, fructu scilicet incuruatos deprimente ramos, prohibenteque parentem crescere. Folium quoque eius angustius à terra albicat. Poma tenui lanugine pubescunt, & incisuris crispantur, ut pictura affabre ostendit.

LOCVS.

In cultis & hortis prouenit. Locum tamē peculiariter & frigidum & humidum desiderat. Si in calido statuitur, assidua irrigatione illi succurri opus est: fert tamen mediocris situs, inter frigoris & caloris naturam, statum. Planis & decliviis gaudet.

TEMPVS.

Autumno poma eius maturescunt.

B

TEMPERAMENTVM.

Mala Cotonea frigido & terrestri temperamento donata sunt, propterque uincetem ad strictionem minus ceteris malis humida existunt. Frigida itaque sunt primo ordine, & secca secundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cotonea stomacho accommodata sunt, urinam mouent. Tosta mitiora fiunt. Cœliacis, dysentericis, purulenta excreantibus, cholericis prosunt, præsertim cruda. Maceratorū liquor potus stomachi atque alui fluxionibus opitulatur. Succus crudorum assumptus orthopnoicis auxilio est. Decocto eorum sedes & uulnæ procidentes proluuntur. Quæ melle condiuntur, urinam cident, mel autem naturam eorum induit: quippe adstringens & conspians obstruens fit. Quæ autem cum melle coquuntur, stomacho utilia sunt, & gustu iucunda, minus autem costringunt. Cruda cataplasmati miscentur ad cohibendam aluum, contraque stomachi subversionem & ardorem, mammarum inflammationes, lienes induratos & cödyloma. Fit uinum ex ijs tuis & expressis, sed quo perduret, sedecim sextarijs succi, unus mellis adiicitur, alioqui acescit. Prodest autem ad omnia quæ dicta sunt. Vnguentum etiam ex ipsis cōficitur, quod Melinum appellatur, quo utimur quando ad strincti oleo opus est. Eligi oportet uera, quæ parua, rotunda & odorata sunt. Strutheia autem uocata & magna, minus utilia. Flos & uiridis & siccus cataplasmati utilis, ijs potissimum quæ ad strictionem desiderant conueniens. Inflammationibus oculorum, sanguinis refectionibus, alui fluxionibus, mensumque impetu cum ui- no potus prodest.

Vnguentum mes-
linum.

EX GALENO.

Eximum quid Cotonea præ alijs malis possident: nam & plus adstringunt, & durabilem succum habent, si cocta cum melle asseruare quis cupiat. Aliorū succus

i 2 reposi-

C repositus acescit, utpote frigida humiditate multa redundans. Strutheorum quoq; succus perennare potest ubi recte fuerit præparatus, quemadmodū & Cotoneorum: uerū hic minus suavis & iucundus est, maximeq; adstringit, ita ut huius quoque aliquando usus sit idoneus ad uentris maiorem in modum dissoluti robur restituendum.

EX PLINIO.

Cotonea cocta suauiora. Cruda tamen duntaxat matura, prosumt sanguinē excreantibus, ac dysentericis, cholericis, coeliacis. Non idem possunt decocta, quoniam amittunt cōstringentem illam uim succi. Imponunt & pectori in febris ardoribus, & tum decoquuntur in aqua, ad eadem quæ suprascripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctāue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat, cocta in uino, & illita cum cera. Alopecijs capillum reddunt. Quæ ex ijs crudæ in melle cōdiuntur, urinam mouent. Mellis autem suavitati multum adjiciunt, stomachoq; id utilius faciunt. Quæ uerò in melle condiuntur cocta, quidam ad stomachi uitia trita cum rosaceo folijs decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lie nibus, orthopnoicis, hydropicis prodest. Item mammis, condylomatis, uaricibus. Flos & uiridis & siccus, inflammationib. oculorum, excretionibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex ijs mitis, cum uino dulci tusus, utilis & coeliacis & iecinori. Decocto quoque eorum fouentur, si procidant uuluæ & interanea. Fit & oleum ex ijs, quod Melinum uocauimus, quoties nō fuerint in humidis nata. Minus utilia Struthea, quamuis cognata.

EX SYMEOENE SETHI.

Stomachū adstringunt & corroborant, & ante cibum sumpta uentrē cohident, urinam prouocant. Si ad satietatē edantur, difficulter cōcoquuntur. Dulcia minus adstringūt, acida uerò magis, uomitumq; compescunt. Post cibum sumpta uentrē mouent; sed quibus est imbecilla facultas uentris retentrix, & excretrix ualida, plus cibi accipiant. Mansa à potu, uini uaporē in caput distribui prohibent. Si qua prægnans, ut fertur, crebrius hæc comedat, puerum industrium & uersutum pariet.

DE CASTANEAP CAP> CXL

NOMINA.

KAΣΤΑΝΑ, ἡ δίὸς βάλανθ, ἡ σαρδιναία βάλανθ, ἡ λόπημον Græcis: Castanea, Sardiana glans, Iouis glans, Nuxq; castanea Latinis appellatur. Germanis nostris Castani/uel Resten uocant. Castaneæ autem à Castano Magnesiæ oppido, unde primum aduectæ sunt, nominatas esse cōdes. Sardianæ glana stat. Sardianæ uerò glandes, quoniam in Sardinia optimæ nascantur.

FORMA.

Arbor est uulgò cognita, Juglandi haudquaquam dissimilis, folio tantum ueno siore & fimbriato. Nux quam producit intus solida, & plurimum plana, triplici tegminis ambitu septa, membrana primum amara, mox lento cortice, demum echinato calyce.

LOCVS.

Puram & resolutā terram desiderat, opacoq; & septentrionali cliuo lataf. Montes & ualles diligit. In plerisq; Germaniæ locis copiosissima prouenit.

TEMPVS.

Ineunte uere germinat, seriusq; Vergiliarum occasu fructificat.

TEMPERAMENTVM.

Adstringit & exiccat Castanea haud secus quam aliae glandes. Calida uerò & sicca est primo ordine.

VIRES.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Castaneæ adstringunt, eademq; quæ glandes possunt. Potissimū autem quæ inter carnem & corticem membrana est. Caro his qui Ephemeron, hoc est, Colchicon, biberunt, accommodata est.

EX GALENO.

Castaneæ inter omnes glandes principatum tenent, solæq; sylvestrium fructuū alimentum memorabile corporibus præbent.

EX PLINIO.

Castaneæ uehementer sistunt stomachi & uentris fluxiones, sanguinē excreantibus prosunt, carnes alunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Castaneæ ex omnibus fortissimū quidem cibum corpori præstant, sed qui difficile concoquatur. Coctæ autem in carbonibus, uel in fictili uale sicco assatæ, & cum melle ieiunis datæ, tussientibus prosunt. Aqua in qua cum suo cortice decoquuntur, cœliacis, dysentericis, sanguinemq; excreantib. bibenda haud inutiliter propinat. Interior membrana quæ corticē fructumq; discernit, ad tertiam partem decocta in aqua & potuī oblata, mirè aluum fluentē refrenat, adeò ut Dioscorides putet etiam cathartico dato, per hanc potionem iri obuiam posse, si plusquā necesse sit, purget.

EX SYMEONE SETHI.

Copiosum corpori alimentum præbent, tardè transeunt, & difficulter coquuntur. Crassum humorē, capitis dolorem, & flatus efficiunt, uentremq; sistunt. Si torreantur, aut siccentur, multum nocumenti deponunt.

APPENDIX.

Capitis dolores creant. Inflationes pariunt, cōcoctū difficiles. Tostæ tamen crudis innocentiores sunt. Arefactæ multum noxæ remittunt. Tritæ cum melle & sałe rabiosorum canum morsibus imponuntur. Mammarū duritias discutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impositæ, ijsq; uino maceratis, & cum farina subactis, pessi uice utuntur ad supprimendos menses.

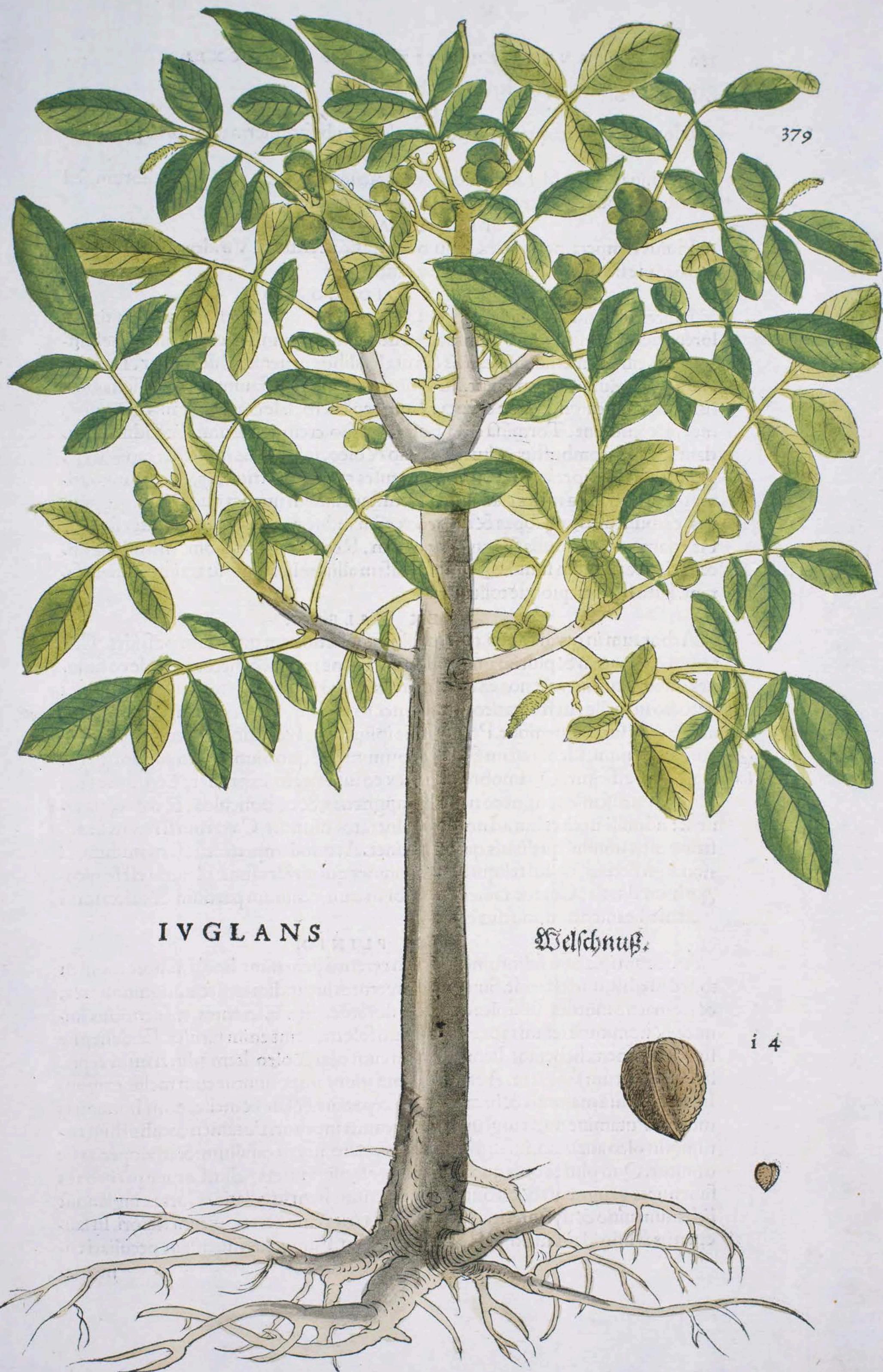
DE CARYO BASILICO CAP. CXLI.

NOMINA.

KAPYON βασιλική Græcis, Regia nux & Persica, Iuglansq; Latinis: officiis Nux simpliciter, Germanis Welschnuss appellatur. Καρπος autem Græcis à capitis grauedine uocatam esse notissimum est. Nam folia arboris huius grauem expirant halitū, uiresq; eius in cerebrum penetrat, atque adeo eos sopore tentans lædit qui sub arbore decubuerint. Basilicā uero, Rēsica cur dicta. grāmū & Persicam, eò quod ē Perside primum in Græciam à regibus delata sit, di- Iuglans. Etiam esse constat. Iuglandem à iuuando & glande nominatam existimant.

FORUM A.

Arbor est pregrandis, multis prælongisq; nixa radicibus, procero caudice, multis summatim ramis ingentibus brachiato, ad binū ternūmue cubitorū complexus sapienter crassescente, cortice hiulco, & in rimas altas dehiscente, folijs latis, oblongis, ē iucundo grauiter subolentibus, patulamq; iaculantibus umbram & insularem, per autumnum deciduis. Verni temporis initio ueluti quodam gestiente foliorum conceptu, panicula prælonga, callo squamatim compactili protracta, ordine nucis pineæ protuberat, dehiscitq;. Flavescent statim quām frondem facere cœpit, nutans caducaq; prolabitur. Tum super ramenti huius pediculū flos erumpit, totidemq; calyculacea tegumenta quo flores petiolo contrahuntur, singulisq; ijs singulæ includuntur nuces, multis munitæ inuolucris, primum herbaceo cortice, mox ligneo putamine, dein tenui tunica. Crispī intus nuclei quadripartito di- geruntur.

C geruntur, lignosa intercedente membrana.

LOCVS.

Montibus læta, aquasq; odit. Passim in omnib; ferè Germaniq; hortis prouenit.

TEMPS.

Germinat post afflatum Fauonij, non cacumine, ut maxima pars arborum, sed lateribus impulso priore pullulo. Fructificat autumno.

TEMPERAMENTVM.

Huius temperamentum ex uirium enarratione patebit. Virides uerò nuces primo ordine siccæ, secundo uerò calidæ censemur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nuces iuglandes difficiles cōcoctu, stomacho inutiles, bilem augent, capitis dolorē faciunt, tussientibus inimicæ. Ad uomitiones ieunis in cibo utiles. Præsumptæ & à cibo comedæ cum caricis & ruta letalibus uenenis aduersantur. Largius esitæ latos lumbricos pellunt. Illinuntur mammarū inflammationi, abscessibus, luxatisq; cum exiguo melle & ruta. Cum cepa uerò, sale & melle, canis hominisq; morsui conferunt. Tormina cum putamine suo crematæ & umbilico admotæ sedant. Cortex combustus, tritusq; in uino & oleo, infantibus inunctus capillos elegantes efficit, alopeciasq; replet. Sistit menses crematum tritumq;, & cum uino admotum quod intra nuces clauditur. Vetustarū autem nucum nuclei illiti, gangrænas, carbunculos, ægilopas & alopecias cōmanducati & impositi celeriter sanant. Fit etiam ex ijs contusis & expressis oleum. Recentes nuces stomacho minus nocent, dulciores enim sunt. Quam ob causam allijs miscentur, ut acrimoniam auferant. Illitu liuores quoque tollunt.

EX GALENO.

D Arbor tum in germinibus, tum in folijs adstrictionem quandam possidet. Cæterum euidentem & plurimam in nucis putamine recenti & siccō: proinde eo fullo-
nes quoq; utuntur. At nos ea exprimentes, succo similiter ut mororum & ruborū decocto in melle, ut stomatico medicamento utimur, & ad omnia reliqua ad quæ modo dicti succi cōueniunt. Porrò nucis ipsius quod edendo est, oleosum est & te-

^{† Alias ἐνχόλας} nūium partium, ideoq; etiam facile t exprimitur: & quo diutius reconditum fuerit,
^{τοι, in bilem} magis tale efficitur. Quamobrē oleum ex eo inueterato exprimere licet: tunc sane admodum discutiens fit, ut eo nōnulli gangrænas, & carbunculos, & ægilopas sanent: nōnulli uerò etiam ad neruos uulneratos utuntur. Cæterum si recens sit adstringentis nōnihil qualitatis quoq; obtinet. At quod imperfectū est etiamdum, & nondum siccum, ueluti reliqui fructus omnes qui uirides sunt, plenum est semico-
æ humiditatis. Cortex tamen eius ubi inaruit, tenuium partium & exiccatoriū est medicamentum, morsus expers.

EX PLINIO.

Arborum ipsarum foliorumq; uires, in cerebrū penetrant, hocq; minore momen-
to, sed in cibis, nuclei faciūt. Sunt autem recentes iucundiores, siccæ unguinosiores,
& stomacho inutiles, difficiles cōcoctu, dolorē capitū inferentes, tussientibus ini-
micæ, & uomitoris ieunis aptæ in tenasco solo: trahunt enim pituitā. Eadem præ-
sumptæ uenena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduersantur cepis,
leniuntq; earum saporem. Auriū inflammationi imponuntur cum mellis exiguo.
Item cum ruta mammis & luxatis. Cum cepa autē & sale & melle, canis hominisq;
morsui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus inuritur. Putamen combustum tri-
tumq; in oleo aut uino, infantū capite peruncto, nutrit capillum: & ad alopecias sic
utuntur. Quo plures quis nuces ederit, hoc facilius tinea pellit. Et quæ peruerteres
sunt nuces gangrænis & carbunculis medentur. Item sugillatis. Cortex iuglandiū
lichenum uitio & dysentericis prodest. Folia trita cum aceto, aurum dolori. In san-
ctuarijs Mithridatis maximi Regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari cō-
menta-

A mentario ipsius manu compositionē antidoti, duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutae folijs uiginti simul tritis, addito salis grano: & qui hoc iejunus sumat, nullum uenenum nocitrum illo die. Contra rabiosi quoqz canis morsus, nuclei à iejuno homine cōmanducati illitiq, præsentि remedio esse dicuntur.

EX PLINIO VALERIANO.

Nux uiridis, utpote adhuc aquatioris humoris, styptica & frigida uirtute censem. Poteſt deniqz & stomacho aliquid uigoris acquirere, & uentrē cum garo sumpta mollire. Nuces autē siccæ, dure, cum caricis duabus, & uiginti rutae folijs addito salis grano simul cōteruntur, nullisqz uenenis opprimi poterit ea die quisquis iejunus acceperit. Inter Calendas & Idus Iulij centum numero nuces statim ut arbori dem ptae sunt cortice adhærente quassantur: his admiscentur aluminis scissi libræ tres, & in nouo fictili vase ponuntur: super hæc infunduntur olei boni libræ tres, & diligenter in loco neqz humido, neqz nimium sicco obruunt, post nonaginta dies dabunt oleum, quod fluentium capillorum damna restituit.

EX SYMEONE SETHI.

Virides uentrem mouent, quamobrē quidam ante cibum cum sapo comedunt. Facilius etiam quām amygdalæ concoquuntur. Aridæ in ore inflammationes & plagas efficiunt. Stomacho meliores fiunt, si cum caricis edantur. Ferunt etiam eum qui nuces cum caricis & ruta ante reliquos cibos esitauerit, non magnopere à uenenatis medicamentis lædi. Cōcoquuntur facile nuces in frigidis uentriculis, in calidis uero in bilem magis mutantur. Faucium & capitis dolorem afferunt, & tufses augent. Ante alias cibos sumptæ, uomitum adiuuant. Ad satietatem comes, lumbricos educere scimus. Ad dentium pruritum utiles sunt.

B DE CALTHA CAP. CXLI.

NOMINA.

VO nomine Græci plantam hanc appellauerint, fateor ingenuè mihi nondum constare. Latinis autem dicta uidetur Caltha uel Calthula, quam uocē deinde corruptentes officine, in Calendulam immutarūt. Calendula quare dicta. Quanquam uerisimile etiam sit, sic nominatam esse, quod omnibus mensium Calendis fruticare comperiatur. Atque hinc fit quod nonnulli florem Flos omnium omnium mensium appellant. Germani Ringelblumen uocant, ab intorto, & in mensum. circulum acto semine.

FORMA.

Herba est fruticosa, caule dodrantali, lignoso, folijs longiusculis, in angustum desinentibus, floribus speciosis, croceis luteisue, non ingrati, quamuis grauis, odoris, qua dote in coronamenta uenit: semine, cuius uagina scorpionis caudam imitatur: radice simplici, multo capillatio fibrata. Cur autem hanc herbam Caltham esse credam, facit in primis Plinius, qui lib. uigesimoprimo, capite sexto, Caltham odore grauem esse scribit. Dein Virgilius qui Ægloga secunda sic canit: Mollia luteola pingit uacinia Caltha. Luteolam, à luteo florū hauddubie colore, nominans.

LOCVS.

Prouenit in cultis, atqz uix hortum inuenies in quo non copiose nascatur.

TEMPS.

Singulis ferē mensium Calendis, ut diximus, florere deprehenditur, Maio incipiens mense, Magis autem autumno eiusdem emicant flores.

TEMPERAMENTUM.

Calidam & siccum esse statuunt, neqz id immerito, quandoquidē dulcedine modica cum amaritudine coniuncta participet.

VIRES

CALTHA

Ringelblüm.

A

V I R E S E X R E C E N T I O R I B V S.

Herba ipsa adhibetur condimentis & acetarijs. Flos ex uino potus ciet menses: item herbæ succus, quo in dentium dolore os presentaneo remedio colluitur. Non parum etiam eius flos ad flauos reddendos capillos conduceat. Idem, perinde atque ipsa herba, secundas educit mirificè, si aridus suffitibus admotus fuerit.

D E C A R Y O P H Y L L A T A ▶ C A P ▶ C X L I I I ▶

N O M I N A.

VALITER Græcis & antiquis Latinis scriptoribus hæc herba nomi-
nata sit, nondum compertum habeo. Cur enim Dioscoridis Lagopum Caryophyllata
non esse credam, etsi paniculum pedi leporino prorsus similem habeat, nō est Lagopus.
facit quod in manuscripto & peruetusto herbario seorsim descriptā &
depictā utrancq; herbam uiderim. Pictura autem Lagopi longè aliam herbam, que
in segetibus nascitur, quam sit Caryophyllata, exprimit: de qua suo loco dicemus.
Neq; desunt qui herbam hanc de qua agimus, Geum Plinio dictam uelint, quorū
certe sententia periculo uacat, quod eadem facultas utrisq; radicibus sit. Sed ad in-
stitutum reuertamur. Herbam quam recentiores Latini Caryophyllatam, ab odo-
ris suavitate quam radices de se præbent, nominant, uulgs herbam Benedictam,
à diuina sua efficacia, & Sanamundam appellant. Germani Benedictenwurg. Sanamunda.

G E N E R A.

Duo esse eius herbæ genera animaduerti, non tamen multum à se dissidentia.
Primum genus Caryophyllatam hortensem uocauimus, cui ex cultura aliqua te- Caryophyllata
neritas accedit in folijs, floribus & paniculis. Flos huic paulò minor & pallidior hortensis.
B quam sylvestri. Germanicè garten / oder heymisch Benedictenwurg appellari
potest. Alterum huius herbæ genus Caryophyllatam sylvestrem diximus, quod Caryophyllata
scilicet citra culturam proueniat. Flores eius multo maiores, magisq; ad croci colo- sylvestris.
rem accedunt. Germanicè wild Benedictenwurg nominari cōmodè potest. Diffe-
rentiam tamen nemo rectius quam ipsa pictura demonstrabit.

F O R M A.

Caulis illi sesquicubitalis, geniculatus, angustus, terna è pediculo longo folia ar-
ticulatim exeuntia, per ambitum ferrata, bina etiam prioribus minora, singula ge-
nicula cingunt. E medio alarum sinu ramuli funduntur tenues, quibus in summis
flos luteus emicat, quo succusso caput extuberat circinatis acinulis cumulate stipa-
tum, quasi rudimentum eluceat naturæ fragum inchoantis. Radix multis luteis ca-
pillamentis fibrata, Caryophyllum olet.

L O C U S.

Primum in hortis plantatum prouenit. Alterum in montanis, opacis, & iuxta se-
pes nascitur.

T E M P V S.

Floret Maio & Junio mensibus.

T E M P E R A M E N T V M.

Recentiores, & peruetustus etiam herbarius, calidam & sicciam esse in secundo
ordine statuunt. Folia sane in gustu non mediocrem adstrictionem ostendunt. Ra-
dix itidem haud paruam adstrictionem obtinet.

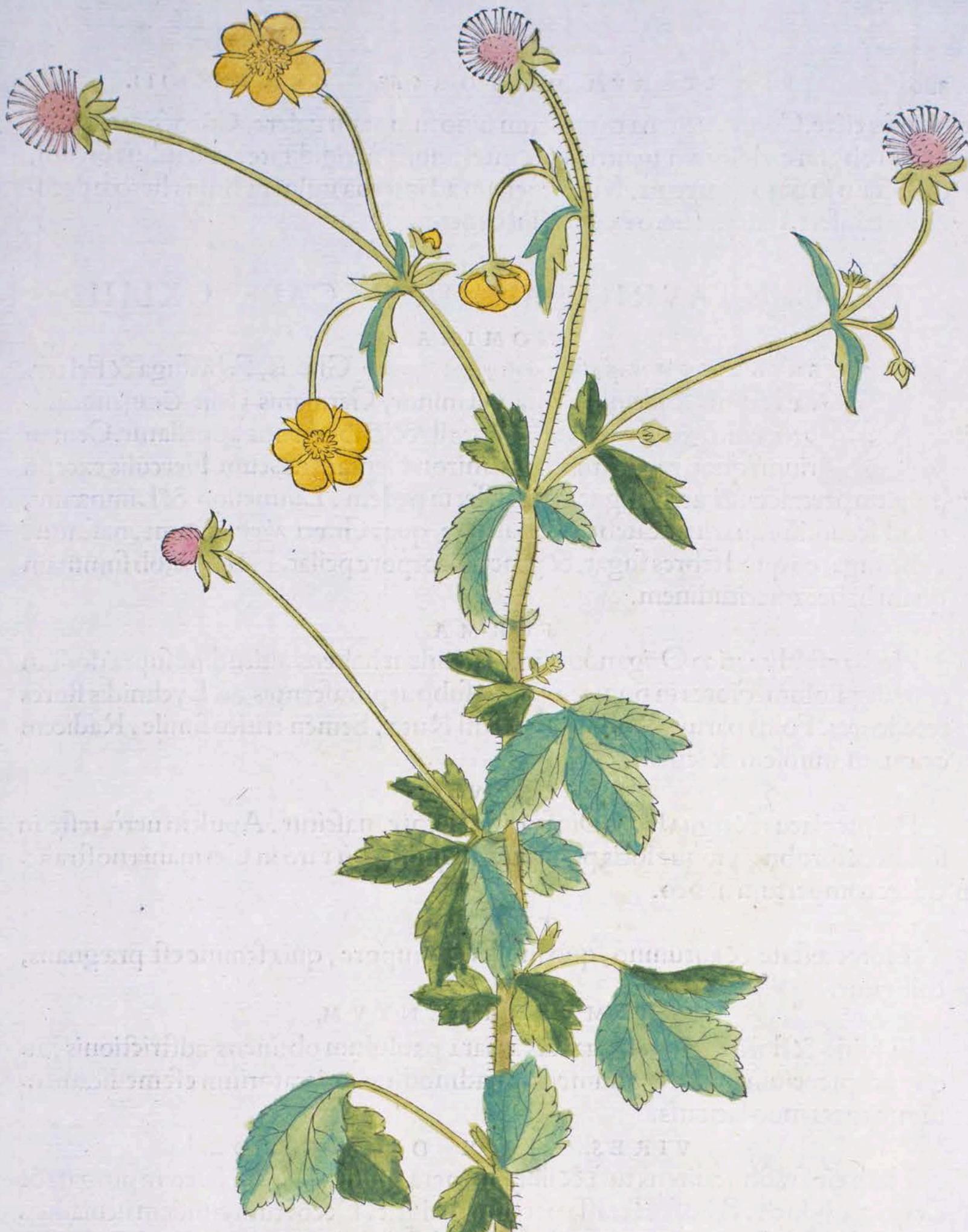
V I R E S E X R E C E N T I O R I B V S.

Radix eius luto & sordibus eluta siccatur, & imbre aceti respersa arcas & uestes
iucundo cōmendat odore. Decoctum huius sumitur ad perficiendas concoctiones,
sedandosq; coli dolores. Radix eius pectoris laterisq; dolores & cruditates iu-
cundo sapore discutit. Manuscriptus herbarius facultatem habere dissoluendi, di-
gerendi, & obstructiones tollendi scribit. Fomentū item ex uino decoctionis eius
menses

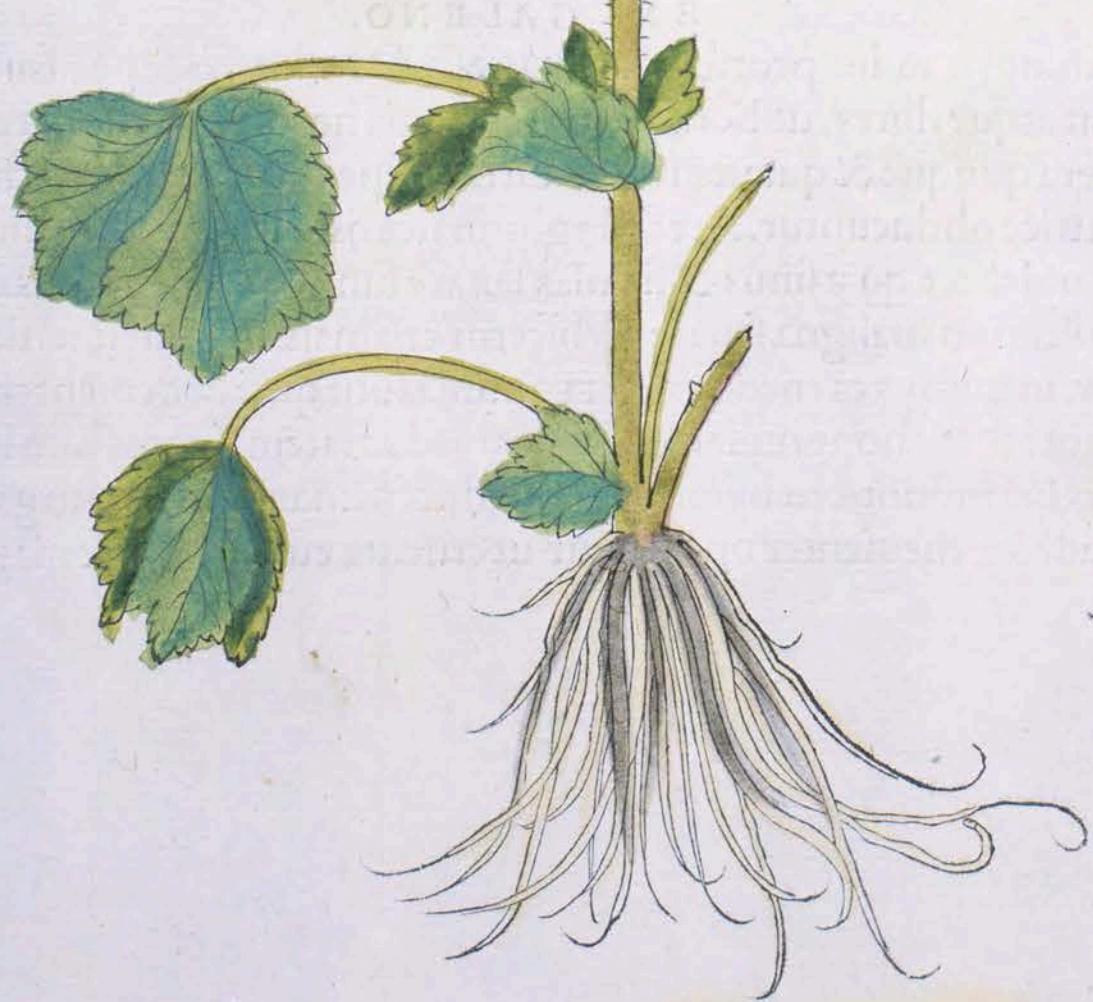
CARYOPHYLLATA
HORTENSIS.

Garten Benedictenwurz.

CARYOPHYLLATA
SYLVESTRIS.

Wild Benedictenwurz.

385

k

c menses ciere. Contra uenena tritam cum uino sumptam ualere. Coccoctionem præterea robore, dolorem uentriculi & intestinorū à frigiditate aut flatibus ortum, decoctam in uino sanare ait. Mirificè etiam ad interna uulnera huius herbæ decoctum confert. Externa uero ex ea collui debent.

DE CENTAVRIO MINORE CAP. CXLIV.

NOMINA.

Centaurium un= de dictum.

Limneum.

Febrifuga.

Fel terre.

ENT A Y P I O N μετρόν, ἡ λιμνίστορ, ηγὰ λιμνῶν Græcis, Febrifuga & Fel teræ Latinis, officinis Centauria minor, Germanis klein Tausendtguldenkraut / Sieberkraut / Erdgall / & Biberkraut appellatur. Centaurium, quod ea curatus dicit Chiron Centaurus, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma sagitta excidisset in pedem. Limnesion & Limnæum, quod secundū aquarum scatebras ac paludes, quas Græci λίμνæ dicunt, nascatur. Febrifuga, eo quod febres fugat, & procul è corpore pellat. Fel terræ, ob summam quam habet amaritudinem.

FORMA.

Herba est Hyperico Origanoue similis, caulem habens altitudine supra dodram angulosum. Flores in puniceo colore subpurpurascentes, ad Lychnidis flores accedentes. Folij paruis & oblongis ueluti Rutæ. Semen tritico simile. Radicem exiguum, inutilem & leuem.

LOCVS.

Propter lacus & rigua loca, Dioscoride autore, nascitur. Apuleio uero teste in solidis & fortibus quoque locis prouenit, id quod non raro in Germania nostra accidere compertum habeo.

TEMPS.

Floret æstate & autumno, quo maximè tempore, quia semine est prægnans, colligitur.

TEMPERAMENTUM.

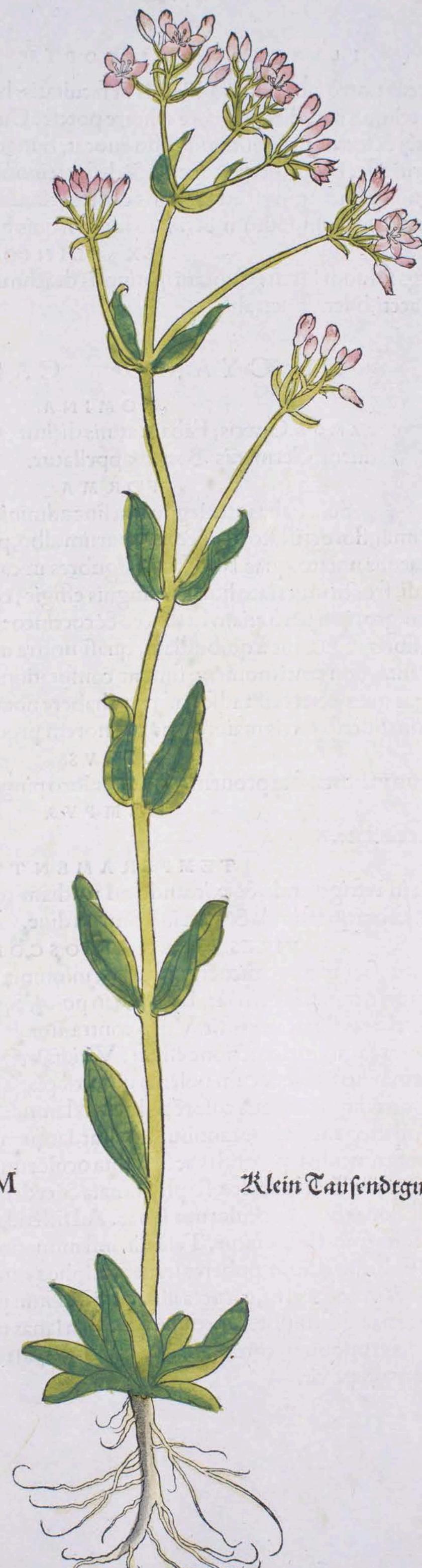
In folijs & floribus uincit qualitas amara paululum obtinens adstrictionis, atque propter eiusmodi temperamentum admodum exiccatorium est medicamentum, expers mordacitatis.

VIRSES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa adhuc uirens tusa & illita uulnera glutinat. Ulcera uetera purgat, & cicatrice obducit. Biliosa & crassa per aluum dicit. Decoctum eiusdem ischiadicis cōmodè infunditur, sanguinem educens, & à dolore lettans. Succus ad oculorum medicamenta perutilis, cum melle quæ pupillas obtenebrant expurgans. In pessu admotus menses ac foetus educit. Priuatim potus neruorum affectibus succurrit.

EX GALENO.

Centaurij minoris radix prorsus inefficax est. Rami uero & potissimum folia quæ in ijs sunt atque flores, utiliora. Ulcera magna herba ipsa adhuc recens illita glutinat. Vetera quoque & quæ ægræ ad cicatricem perduci possunt eodem modo utentibus cicatrice obducuntur. Arefacta glutinatioris & desiccatorijs miscetur facultibus, ijs uidelicet quæ sinus & fistulas sanare sunt natæ, & ueteres durities emollire, tum ulcerum maligna sanare. Miscetur etiam ijs quæ rheumaticis affectibus medentur, in quibus ea medicamenta optima sunt quæ uehementer desiccantia cum quadam adstrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbe quidam ischiadicis infundunt, ceu biliosa ac crassa ducens: nam & talia purgat. Quanquam quum adeò uehementer operabitur ut cruenta euacuet, tunc magis proderit. Suc-

CENTAVRIVM
MINVS.

Klein Tausendgulden.

k 2

Crit. Succus porrò eius quum ad simili sit facultatis, hoc est, exicatoriae & abstensoriae, & reliqua iam dicta pulchre efficere potest. Cum melle etiam oculis illinitur, mensesq; & foetum appositus in pessu euocat. Sunt qui ipsum præbeant & ijs quibus nerui affecti sunt, ut qui euacuet & desiccat innoxie quæ impleta sunt. Optimū etiam medicamentum est ad iecinoris obstruktiones soluendas. Bonum quoq; lie ni indurato foris impositum, & nihilo secius si quis bibere sustinuerit.

EX PLINIO.

Purgat aluum succus Centaurij minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo salis & acetii, bilemq; detrahit.

DE CYAMO ▶ CAP ▶ CXLV ▶

NOMINA.

KYAMOΣ Græcis, Faba Latinis dicitur. Officinæ Latinum nomen retinent, Germanis Bonen appellatur.

FORMA.

Sola Faba inter legumina sine adminiculo nititur, folio carnosof, Portulace simili, flore cristato, uersicolore, partim albo, partim purpureo, atris quibusdam maculis notato, quas M. Varro lugubres uocat literas: silqua plerunque semipedali, fructu intus lato humani unguis effigie, colore non simplici, sed aut fulvo, aut nigro, iam uero etiam herbaceo & coccineo: radice singulari, lignosa, & capillata fibris. Quæ hic à quibusdam, quasi nostra non esset uera Faba, afferuntur argumenta, non tanti momenti sunt ut confutatione indigeant: constat enim nostram, eas quas ueteres illi adscripsierunt, habere notas & facultates. Non tamen ne dgamus in diuersis terris maiorem aut minorem produci posse.

LOCVS.

Passim in hortis sata prouenit. Laetatur loco pinguisimo & stercorato.

TEMPS.

Floret æstate.

TEMPERAMENTUM.

Faba in refrigerando & exiccando ad medium temperaturam propinquissime accedit. Est itaque frigida & sicca in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Spirituosa, inflans, concoctu pertinax, insomnia tumultuosa faciens. Tussi tamen confert, carnesq; generat. Decocta in posca, & cum cortice comesta, dysenterias & cceliacas fluxiones fistit. Utiles contra uomitiones in cibo sumpta. Minus inflat priore aqua in decoctione effusa. Viridis magis stomacho nocet, plusq; inflat. Farina eius per se & cum polenta illita, ex plaga inflammationes mitigat, & cicatrices ad reliqui corporis colorē reducit. Mammis in quibus lac in grumos cogitur, & inflammatione laborantibus auxilia, lacq; extinguit. Cum melle & fœnigre ci farina furunculos, parotidas ac fugillata oculorum discutit. Cum rosa, thure, & ouo albo, procidentes oculos, staphylomata & cedemata compescit. Macerata in uino suffusiones & ictus oculorum sanat. Ad sistendas fluxiones sine cortice commanducata fronti imponitur. Testium inflammationes in uino decocta sanat. Puerorum pubi illita diu impuberis seruat. Alphos exterit. Euulsos pilos ut non nuntiantur & graciles fiant, cortices illiti efficiunt. Cum polenta, alumine & oleo ueteri illiti strumas discutiunt. Decoctum illorum lanas tingit. Factas ab hirundinibus sanguinis eruptiones, cortice ablato, Faba qua parte cohæret diuisa, si dimidia apponatur, compescit.

EX GALE-

389

FABA

Bonen.

k 3

C

EX GALENO.

Caro Fabæ paulum quid abstergentis facultatis cōtinet, sicut cortex adstringen
tis: idcirco medicorum nonnulli totam Fabam cum polenta decoctam dysenteri
cis, cceliacis & uomentibus exhibuerunt. Porrò ut edulium flatulenta est, & coctu
difficilis, ut si quid aliud. Excreationibus quidem ex thorace & pulmone idonea.
Ut medicamentum uero foris imposita sine molestia exiccat. In podagricis ea sæ
penumero usi sumus ex aqua decocta, deinceps adipem suillum admiscentes. Ad
neruorum tum contusiones, tum uulnerationes, farinam eius cum oxymelite im
posuimus. Ad eos qui ex ictu iam phlegmone occupabantur, cum polenta. Sed &
testium & mammarum bonum est cataplasma. Nam hæ partes cum phlegmone
tenantur, moderatè refrigerari amant, maximè cum mammæ ex lacte in iplis con
creto phlegmonen patientur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, si
cūt puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet. Ma
nifestè fabacea farina cutis sordes detergere conspicitur, quod intelligentes mango
nes, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac utuntur. Illinunt præterea & hac faciem
quemadmodū ptisana: nam quæ in summa cute eminent lentes exterit, & maculas
uelut ex sole contractas.

EX PLINIO.

Faba hebetare sensus existimata, in somnia quoq; facere. Solida fricta, feruensq;
in acri aceto coniecta, torminibus medetur. In cibo fressa, & cum allio cocta, con
tra deploratas tusses suppurationesq; pectorum, quotidiano cibo sumitur: & com
manducata ie uno ore, etiam ad furunculos maturandos discutiendos imponi
tur, & in uino decocta ad testium tumores & genitalium, Lomento quoq; ex ace
to decocta, tumores maturat atq; aperit. Item liuoribus, combustis medetur. Voci
eam prodesse, autor est M. Varro. Fabalium etiam siliquarum cini, ad coxendi
D ces, & ad neruoru ueteres dolores, cum adipis suilli uetusstate prodest. Et per se cor
tices decocti ad tertias sistunt aluum.

DE CONSOLIDÆ MEDIA CAP. CXLVI

NOMINA.

Consolidæ
media.

NTER multas alias herbas quibus uulnera glutinandi facultas inest, &
hæc cuius picturam damus cōnumeratur. Hinc est quod uulgus herba
riorum illam Consolidam medium nominet. Qua etiam appellatione
nos uti uoluimus, quod nobis quo nomine ueteribus Græcis aut Latini
nis appellata sit nondum constaret. Rectius tamen Solidago diceretur, Germanis
Gulde gunzel nuncupatur.

FORMA.

Caulem habet quadrangulum, lanuginosum, ex quo per interualla folia bina ex
singulis geniculis in extremitatib. laciniata, Menthae similia emicant. A medio cau
lis ad fastigium usq; ex singulis foliorum alis, flores sex aut septem in purpureo cœ
rulei exeunt. Radix illi subest lignosa, quæ multas à se exiguae radices capillamen
torum instar per terram latè serpentes propagat.

LOCVS.

Passim in pratis nascitur.

TEMPVS.

Floret copiose Maio mense.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit & amara est, ut calidam & siccā esse nemo dubitare posset.

VIRES.

Vulnera glutinat, Sanguinis grumos ex casu, uel cōfusionib. coactos in corpore
disiicit

c disiicit & dissoluit. Præsens remedium est aphthis & ulceribus in ore serpentibus. Decoctum eius tumoribus illitum eos dissipat. Usus etiam eius ad intertrigines, ul cera pudendorum, & intestinorum exulcerationes prodest.

DE CANNABE CAP. CXLVII

NOMINA.

A N N A B I S Græcis, Cannabis Latinis, Barbaris & uulgo Canapus dicitur, Germanis autem **Hanff**.

χονόσπορος.

Cannabis duo sunt genera. Una enim sativa est, quam Græci *χονόσπορον*, quod magni in uita usus sit ad robustissimos funes texendos, Germanis *zämer Hanff* dicitur. Altera sylvestris, quam Latini Terminalem uocant, Germani *wilden Hanff*.

FORMA.

Satiua Cannabis Satiua Cannabis folia fert fraxino similia, grauis odoris, caules longos, inanesque, sylvestris. semen rotundum. Sylvestris uero uirgas fundit Altheæ similes, nigriores, asperiores & minores, cubitali altitudine. Folia satiuae similia, asperiora & nigriora. Flores subrubeos, Lychnidi similes. Semen & radicem Altheæ similia. Eius effigiem uidere nobis nondum licuit.

LOCVS.

Satiua, in locis cultis sata prouenit. Sylvestris in syluis & asperis locis, Apuleioque teste, iuxta semitas & sepes nascitur.

TEMPVS.

Herba ad usus medicos carpitur dum maxime uiret. Semen autem eius, Plinio autore, cum maturum est, id quod prope autumni æquinoctium accidit.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calefacit & exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiuae maiori copia sumptum genitaram extinguit. Ex uiridi autem succus expressus, contra aurium dolores utiliter instillatur. Sylvestris radix decocta illataque, inflammationes mitigat. Tumores discutit, & callos disiicit. Huius cortex texendis funibus utilis est.

EX GALENO.

Cannabis semen flatus extinguit, adeoque desiccatur, ut si plusculum edatur genitaram exiccat. Sunt qui ex uiridi succum exprimentes, ad aurium dolores ab obstruktione, ut mihi uidetur, natos utuntur. Semen etiam cannabinum difficulter concoquitur, stomacho & capiti aduersatur, prauosque humores creat. Admodum exalat, ideoque caput aestuoso ac medicamentoso halitu sursum missio tentat.

EX PLINIO.

Semen Cannabis extinguere genitaram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium, & quodcumque animal intrauerit, ejicit, sed cum dolore capit. Tantaque uis ei est, ut aquæ infusa, coagulare dicatur, & ideo iumentorum alio succurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta. Item podagras & similis impetus. Ambustis cruda illinitur, sed saepius mutatur priusquam arescat.

EX SYMEONE SETHI.

Seme Cannabis comedendum idem nocumentum quod Coriandrū affert; immo dicē enim si estur, ut illud, deliriū facit. Folia uero arida pota, ueluti farina, aut magis pro potionē haec farina exiccata, ebrietatem quandam hospitalem facit, & quae ab hauriente non sentiatur. Apud Arabas enim p̄nsit, subigiturue pro uino, & inebriat. Desiccatur uero semen genitale ut Caphura.

CANNABIS
SATIVA.

Zamer Hanff.

C

APPENDIX.

Quum ex iam dictis cōstet Cannabinum semen caput facilē tentare, atque adeo laedere, imprudenter faciunt, qui uulgi errorē sequentes, in morbis, ijsq; maximis, capitis, ex hoc semine confecta iuscula ægrotantib. magno eorum malo exhibent.

DE CARDIACA CAP. CXLVIII.

NOMINA.

Cardiaca cur
dicta.

vo nomine herba hæc ueteribus sit appellata, nondum nobis constat. Nostrī tamen temporis herbarij Cardiacam uocant. Germani Herzgspan/ oder Herzgsperz. Cardiaca uero haud dubie à recentioribus nominata est, quod cordis palpitationi, quam illi perperam ~~rapet~~ ducunt appellant, mirificè conferre uideat. Alia est hæc à Ballote, de qua suo loco diximus.

FORMA.

Cardiaca caulem ex se mittit quadrangulum, geniculatum, nigrum: folia laci niata, nigra, per interualla in caule ex singulis geniculis prodeuntia: flores in candido purpureos orbiculato ambitu caules circumiacentes: radicem luteam, intor tam, capillamentis fibratam.

LOCVS.

Passim in ruderibus & circa sepes nascitur.

TEMPVS.

Iulio mense floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum existit, ut hoc nomine calidam esse in secundo ordine, & sic cam in tertio constet.

D

VIRES.

Recentiores recte contra cordis palpitationem, conuulsionem & resolutionem cōducere tradunt: potest enim quum amara sit herba, sua caliditate & siccitate crassos humores qui in uenis & alijs partibus, neruosis potissimum, sunt, incidere, extenuare & discutere. Hac etiam ratione morbo comitiali confert, urinas mouet, & menstrua educit, aliasq; facultates quas Galenus libro quarto de simpl. med. facult. cap. xvij. amaris tribuit, obtinet.

DE CARO.

396

CAROS

Feldkümmich.

DE CARO CAP CXLIX

397

A

NOMINA.

KΑΡΟΣ Græcis, Caron uel Careum Latinis, officinis Carui nominatur. **Cari.**
Germanis Mattiumich / oder Wysentiumel dicitur. A Caria forte **Careum unde**
regione, in qua laudatissimum nascitur, appellationem accepit. **dicitur.**

FORMA.

Caules emittit quadrangulos ab una radice multos, folia Staphylini, flores can-
didos, & in caulum summo semen angulosum ac copiosum, radicem oblongam
& luteam.

LOCVS.

Passim in pratis Germaniae nostræ prouenit. Optimum tamen est quod in Ca-
ria, ut diximus, nascitur.

TEMPS.

Iunio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTUM.

Cari semen calfacit & exiccat tertio quodammodo ordine, moderate acrem qua-
litatem possidens.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Cari calfacit, urinam cit, stomacho & ori gratum accōmodumq;. Conco-
ctiones adiuuat. Antidotis & oxyporis utiliter miscetur, Aniso proportione respon-
dens. Radix elixa Pastinacæ sylvestris modo edendo est.

EX GALENO.

Flatus extinguit & urinas ciet, non semen tantum sed & planta.

DE CARYO PONTICO CAP CL

B

NOMINA.

KΑΡΥΑ ποντικη, η λεπτομέρη Græcis: Auellanæ nuces, & Prænestinæ La- **Auellane.**
tinis, Haselnus Germanis nominantur. Ponticæ autem uocantur, **Pontice quare**
quod in Asiam Græciamq; è Ponto uenerunt. Paruæ, quod Iuglandi- **uocate.**
bus minores sint. **Parue.**

GENERA.

Duo eius sunt fastigia. Una enim est sylvestris, quam priuatim Germani nostri
Haselnus nominant. Altera uero urbana seu domestica, quam idem Rotnus/
oder Rurnus appellant.

FORMA.

Corylus arbor in qua Auellana nux prouenit, caudice est multis inferne stolo,
nibus fruticante, supernè ramis brachiato, uirgis breuibus, sine alarum sinu enodi-
bus, crassiq; nonnullis, folijs ab una parte nigris, altera uero subalbis, per ambitum
ferratis, materia admodum lenta, cortice summo tenui, pingui, maculis albis uario,
medulla tenui & flaua. Non floret, sed floris uice quidam in eo peculiares compa-
ctili callo racematim cohærentes, & ueluti prelongi uermes singulæ pediculo pen-
siles iuli erumpunt, qui ineunte uere dehiscunt ac defluunt cum folia prossiliunt, ac **iuli.**
tum calyculacea tegumenta totidem summatim fimbriata, quot iuli supra pedicu-
lum exeunt, eorumq; singulis nuces singulæ insunt. Domestica non differt à sylve- **Domestica.**
stri, nisi quod eius folium maius, & caudex procerior, melior fructus, rubra mem-
brana inclusus.

LOCVS.

Gaudet argillosis & uliginosis locis; nascitur itaque in plano. Nemora etiam &
montes Corylis uestiuntur.

TEMPS.

Autumno leguntur Auellanæ nuces.

1

TEM-

A VELLANA
DOMESTICA.

Rotnus.

1 2

TEMPERAMENTVM.

C Tum cortex, tum planta, tum fructus gustanti austerior quam Juglans appetet, plus itaque habet essentiae terrestris & frigidæ. Symeon Sethi calidas & humidas esse Auellanæ asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Stomacho aduersantur Auellanæ. Tritæ in aqua mulsa, & potè ueterem tuſsim sanant. Tostæ uerò & cum exiguo pipere comedstæ destillationem maturant. Totæ crematæ, tritæ cum axungia aut seu ursino & inunctæ alopecias explent. Ferunt aliqui usta earum putamina, & in puluerem redacta cum oleo cæſiorum oculorū pupillas infantibus denigrare, perfuso syncipite.

EX GALENO.

Valentiores sunt Auellanæ quam Juglandes; nam densior strictiorque his est substantia, ac minus oleosa. Cætera magnæ nuci similia sunt.

EX AETIO.

Auellana, que & Nux pontica nuncupatur, quod in Euxino ponto frequens sit, præter quod frigidior, austerior, terrestriorque est, in reliquis Juglandi assimilatur. Comesta dolorem capitis inuehit.

EX SYMEONE SETHI.

D Magis nutriunt quam Juglandes nuces, difficiliusque cōcoquuntur. Inflationes faciunt, & ut quidam aiunt, iejunum intestinū lœdunt. Facilius autem cōcoquuntur, minusque uentrem sistunt, si interior earum cortex abijsiat. Dicitur quod si quis ante reliquos cibos cum ruta sumpserit, huic neque morsus, neque uenena officere illo die posse, & scorpiones ab ipso fugere. Sumptæ cum caricis, iam à scorpione iictos iuuant. Ad aciditatem à nigro humore excitatam omnino confert.

DE CENTVM MORBIA CAP. CLI

NOMINA.

*Centummorbia
unde dicta.*

VIC herbæ, ut alijs multis, nomē aliud imponere non licuit, quam, quo uulgò hodie appellari solet, Centummorbia. Sic autem hauddubie à chirurgis, qui illa quotidie utunt, à mirifica sua quam in plurimis ulceribus medendis obtinet facultate, dicta est. Sunt qui à foliorū similitudi ne, que nummi specie referunt, Nummulariā uocant. A nonnullis Hirudinaria, quod passim terræ hirudinis instar affixa sit, dicitur. Nec desunt qui Serpentariam appellant, quod compertum sit serpentes hac herba si uulnerentur sibi mederi. Germanicè Egelkraut / oder klein Materzung / oder Pfennigkraut nominatur.

FORMA.

Serpit per terram, exiguisque radiculis è coliculis latis prodeuntibus nititur. Folia habet ex utroque caulis latere rotunda, pinguisque; flores luteos.

LOCVS.

Prouenit in locis humidis, potissimum uero circa fluenta.

TEMPVS.

Maio mense apparet, Julio autem floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu admodum adstringit, ut hinc constet secundi aut tertij ordinis exiccantium esse herbam.

VIRÉS.

Huius flores & folia trita adeò desiccata adstringuntur, ut quævis ulceræ glutinare ualeant. Ideoque pota cum uino dysenterias, uentris imbecillitates, fluxusque ac humitudines sanant. Cataplasmatis ritu illita ulcerū putredinosa iuuant. Prosanct etiam ad san-